Magyar Könnyűipari Szövetség

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE
SZÉCHENYI 2020

„A munkaerőpiaci alkalmazkodóképesség és a fenntarthatóság fejlesztése a ruházati termék gyártása ágazatban”
GINOP-5.3.5-18-2018-00048

A SZOCIÁLIS PARTNEREK, ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSÜK FEJLESZTÉSÉNEK LEHETSÉGES ÚTJAI A RUHAIPARBAN, A KONVERGENCIA RÉGIÓKBAN

Molnár Ernő

A térképeket rajzolta: Mészáros Márk

Absztrakt / kivonat:

A könnyűipart érő kihívások, az iparág szerkezetváltása, szervezeti elaprózódása, érdekérvényesítő képességének és helyi együttműködési lehetőségeinek erodálódása a vállalkozások és intézmények országos szintű összefogását és hálózatosodását teszik szükségessé. A gazdasági versenyképesség, illetve a környezeti és társadalmi fenntarthatóság iparág jövőjében összekapcsolódó szempontjai felértékelik a munkaadói és munkavállalói szervezetek közötti társadalmi párbeszéd keretében folytatott együttműködést. Elemzésünk e társadalmi párbeszéd szervezeti hátterét, főbb dimenzióit és a további fejlesztésével kapcsolatos kérdéseket tekinti át.

Abstract in English:

Challenges facing the light industry, the restructuring and organizational fragmentation of the sector as well as the erosion of its bargaining power and potential for local cooperation make the networking of enterprises and institutions at the national level necessary. Aspects of economic competitiveness as well as environmental and social sustainaibility interconnected in the future of the sector appreciates the social dialogue between the representative bodies of the employers and the employees within the sector. Our analysis focuses on this organizational background as well as on the main dimensions and further development potential of the social dialogue.

Tartalomjegyzék

1. A szociális partnerek együttműködését ösztönző kihívások
2. A munkaadói oldal szervezeti háttere
3. A munkavállalói oldal szervezeti háttere
4. A két oldal együttműködésében rejlő potenciálok
5. Összegzés

1. A SZOCIÁLIS PARTNEREK EGYÜTTMŰKÖDÉSÉT ÖSZTÖNZŐ KIHÍVÁSOK

A magyar könnyűipar komoly kihívásokkal szembesült az ezredforduló után, mely elsősorban az iparág erősödő **globalizációjából**, illetve a helyi termelés növekvő **költségeiből** fakadt. A változó körülmények hatására mindinkább **kiszorult** azokból a jellemzően európai **termelési hálózatokból**, amelyekbe még a szocialista időszakban kapcsolódott be, majd amelyek a rendszerváltás után átalakuló környezetben az iparági szereplők túlélésének fontos meghatározóivá váltak. A termelés olcsóbb térségekbe telepítése egyrészt egyes külföldi leányvállalatok felszámolásához, másrészt a hazai vállalkozások bérmunka-megrendeléseinek elapadásához, a termelés és (különösen) a foglalkoztatás nagyarányú visszaeséséhez, az iparág vállalkozásainak növekvő mértékű **elaprózódásához** vezetett.

De a negatív fejlemények nem azonos mértékben érintették a különböző al- és szakágazatokat. Míg a globalizációnak erősebben kitett szegmensekben, gyakran bérmunka keretében folytatott, árversenyző tömegtermékgyártás érzékeny **veszteségeket** szenvedett, addig az olcsó telephelyek konkurenciájával szemben védettebb, regionális hálózatok keretében gyártott termékek, a munkabérköltségektől kevésbé függő technológiai és funkcionális produktumok, továbbá a réspiacokra fókuszált saját termékek felértékelődése figyelhető meg. Az iparág **belső szerkezete** nagymértékben **átalakult**: elsősorban a bőripar és a textilipar relatív megerősödése, a bőriparon belül átlag feletti dinamikát mutató autóipari bőrtermékgyártás komoly tényezővé válása, valamint – főként a nagyobb vérveszteségeket szenvedett ruházati és cipőiparban – a saját termékfejlesztési és márkaépítési törekvések gyarapodása jellemző. Ebben a kontextusban, a projekt által propagált **környezeti feljebb lépés** a magasabb belépési korlátokkal jellemezhető, konkurensek által **kevésbé támadott piaci szegmensekbe** történő belépés eszközeként is értelmezhető.

A magyar TCLF szektor helyzete Kelet-Közép-Európa (és Dél-Európa) legtöbb gazdaságára jellemző. Könnyűiparunk sajátossága ugyanakkor, hogy mind a **négy alágazat** (textil, ruha, bőr és cipő gyártása) megőrizte viszonylagos jelentőségét: a szerkezeti változások nyomán kiegyensúlyozattabbakká váltak az alágak közötti erőviszonyok. Kevésbé pozitív, hogy a magyar könnyűipar **tényezőintenzitási létrán** történő feljebb lépése elmaradt a legtöbb szomszédos ország teljesítményétől: a textil-, ruha- és cipőgyártó alágak **munkatermelékenysége** és **bérköltségei** tekintetében legfeljebb Románia és Bulgária sorolható hátrébb az Európai Unióban. A bőripar

iparágak / **értékláncok közötti váltásával** (autóipari termelési hálózatokba kapcsolódásával) ugyan komoly feljebb lépés figyelhető meg, de ez egyrészt erősen aszimmetrikus folyamat (munkatermelékenység terén látványosabb, mint bérköltségek terén), ami e magasabb szinten is az olcsó termelés lehetőségének kiaknázását bizonyítja, másrészt nagyban függ néhány, a hazai gazdaságba csekély mértékben beágyazódott **külföldi tulajdonú nagyvállalat** teljesítményétől.

A textil- és ruházati ipar jó példát kínál az egyes könnyűipari alágazatok eltérő karakterére és a feljebb lépés különböző irányaira: míg a **textiliparban** nagyobb beruházási igény és hozzáadott érték, az alapanyaggyártás helyett mindinkább a műszaki textiltermékek felértékelődése figyelhető meg, addig a **ruházati ipar** – a legnagyobb márkák beszállítójaként – az élőmunkaigényes bérmunka jelentős súlyát mutatja, miközben enyhe eltolódása figyelhető meg a nagyobb hozzáadott értéket képviselő munka- és védőruhagyártás, továbbá a sajátmárkás kollekciók felé.

A könnyűiparra a **nők (fizikai) foglalkoztatásának** dominanciája jellemző. A monoton, megterhelő munkához párosuló alacsony béreket a munkaadók béren kívüli juttatásokkal, jóléti intézkedésekkel és rugalmasabb **foglalkoztatási feltételekkel** igyekeznek kompenzálni. Ezzel együtt is kicsi a könnyűipari szakmák vonzereje a fiatalok körében: az idősebb generációk nyugdíjba vonulásával általánossá vált napjainkra a **munkaerőhiány**. A teljes munkaidős foglalkoztatás alacsony arányai a kisgyermekes anyukák, nyugdíjasok és megváltozott munkaképességűek gyakori alkalmazásával függenek össze. A dolgozók korszerkezete erős **elöregedést** mutat, ezért már középtávon valószínűsíthető a munkaerő-utánpótlási problémák további éleződése. Bár a feljebb lépés követelményei megkívánnák, a munkaadók jelentős része nem igazán aktív dolgozóinak képzése terén. A könnyűipar **versenyképessége**, **környezeti** és **társadalmi fenntarthatósága** összekapcsolódik: a termék- és tevékenységszerkezet-váltás (az iparág javuló imázsa) egyszerre feltétele és várható következménye a képzett és motivált fiatal munkaerő alkalmazásának.

A könnyűipar zsugorodása együtt jár az iparág **periférikusabb térségekbe** szorulásával, illetve – országos és regionális szinten – a **kritikus tömegek** megteremtésének szűkülő esélyeivel. Míg az ezredfordulón léteztek még olyan megyék, ahol az alkalmazásban állók 10-15%-a, a feldolgozóipari foglalkoztatás 35-40%-a a TCLF szektorhoz kötődött, addig napjainkban azokban a megyékben sem játszik kiemelkedő szerepet az iparág, ahol a legjelentősebb hídfőállásai

megmaradtak. Ez nemcsak az érdekérvényesítés lehetőségeit érinti hátrányosan, de olvadoznak azok a potenciális előnyök is, melyek a szétaprózott iparági szereplők **hálózatosodásából** nyerhetők. Mindezt tovább erősíti az a körülmény, hogy alig akad intézményesített formában működő helyi-regionális könnyűipari szerveződés Magyarországon. A könnyűipar egészének zsugorodásával és lokális koncentrációinak meggyengülésével szükségszerűen felvetődik a különböző **alágazatok összefogásának** és **országos** szintű **megszervezésének** igénye.

Az országos szintű iparági hálózatosodás persze nem új kezdeményezés: a textil- és ruházati iparban például a **textilipari technológiai platform** 2000-es évek végén született kezdeményezése mindmáig az egyik legnagyobb volumenű iparági összefogást eredményezte: K+F+I stratégia, illetve megvalósítási terv készült, de a formálódó együttműködés két év után további támogatás hiányában megszűnt.

2. A MUNKAADÓI OLDAL SZERVEZETI HÁTTERE

A könnyűipar munkaadói oldala – kezdetben jelentős méretű, majd zsugorodó iparágként – **számos**, egymást részben átfedő **szervezet** keretében szerveződött az elmúlt évtizedekben. Sajátossága e szervezeteknek, hogy az egyes szereplők gyökerei gyakran visszanyúlnak a szocialista időszakba, illetve jelentős mértékű alágazati-szakágazati elkülönülés figyelhető meg. Ennek keretében általában külön blokkot képeznek a textil- és ruházati ipar, textiltisztítás (Textilipari Műszaki és Tudományos Egyesület, Magyar Ruhagyártók Egyesülés, Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szövetsége Textil és Ruházatipari Szekció, Textiltisztító Egyesülés), illetve a bőr-, szőrme- és cipőipar (Bőr- és Cipőipari Egyesülés, Bőr-, Cipő- és Bőrfeldolgozó-ipari Tudományos Egyesület, Magyar Cipőgyártók Egyesülés, Magyar Szőrme- és Bőripari Szövetség) képviselői. Akadnak ugyanakkor olyan munkaadói szervezetek is az iparág történetében, melyek e két, többnyire különálló terület integrálására törekednek: ezek közül az elmúlt évtizedekben a Magyar Könnyűipari Szövetség mellett az Ipartestületek Országos Szövetsége Bőr-, Ruházat- és Textilipari Tagozata, illetve a Magyar Iparszövetség Bőr-, Ruházat- Textilipari Tagozata emelhető ki.

A felsorolt szervezetek aktivitása eltérő, és időben is jelentős változásokat mutat. Egyes szereplők gyakorlatilag névlegessé váltak vagy felszámolásra is kerültek, mások szerepe továbbra is stabilnak tekinthető. Az elmúlt években mindinkább az iparág egészét integrálni igyekvő **Magyar Könnyűipari Szövetség** látszik átvenni a

munkaadói oldal megszervezésének feladatát. A szervezet 1990-ben jött létre a textil-, ruha-, bőr- és cipőipar érdekeinek „hatékony és módszeres” védelme érdekében. 75 db állami és szövetkezeti tulajdonú hazai gyártó cég alapította, majd a szervezet létszáma már 1991-ben 131-re gyarapodott, s ezzel az iparág 90%-át lefedte. Alapító főtitkára és a 2000-es évek közepéig munkájának irányítója dr. Cseh József volt, aki a Könnyűipari Minisztérium munkatársaként, majd 1985 és 1990 között az Ipari Minisztérium könnyűiparért felelős miniszterhelyetteseként, komoly tapasztalatokkal rendelkezett az iparág irányítása terén. A szervezet alapkoncepciója az volt, hogy egy olyan központot teremtsenek a könnyűiparnak, ahová egyrészt a cégek bizalommal fordulhatnak problémáikkal, másrészt, amely kifelé az iparág megítélésének javítására törekszik. Bár a szervezet története nem mentes a hullámvölgyektől, és ennek megfelelően közvetlen taglétszáma is jelentősen megfogyatkozott, a 2010-es években mégis mindinkább az MKSZ vált a könnyűipari munkaadók szószólójává. Fő regisztrált tevékenysége a „vállalkozói, munkaadói érdekképviselet” (TEÁOR: 9411).

Az MKSZ középpontba kerülése legalább három tényezőnek köszönhető. (1) Egyrészt, a **könnyűipar egészének lefedésére** törekszik. Közvetlen tagjainak létszáma viszonylag csekély: 3 szervezet és 15 vállalkozás szerepelt a listáján e tanulmány írásakor. Utóbbiak mintegy fele a fő tevékenysége alapján textil-, ruha-, bőr- és cipőiparban regisztrált cég. Ugyanakkor, elsősorban a három, tagsággal rendelkező szervezeten (BCE, TMTE, TTE) keresztül a könnyűipari vállalkozások, illetve az ágazat számára szolgáltatásokat végző cégek (köztük az alapanyag-, vegyszer-, segédanyag- és kellékbeszállítók) jóval szélesebb körére terjed ki ernyője. A közvetlen tagokon túl, együttműködő partnerként és pártoló tagként – néhány további jelentős cég mellett – újabb szervezeteket (pl. BCBTE, Magyar Szőrme- és Bőripari Szövetség, Nemzeti Divatliga Magyarország Egyesület), továbbá a szektorhoz kötődő felső-oktatási intézményeket (pl. BME, Metropolitan Egyetem, MOME, Óbudai Egyetem), kutató- és minősítő helyeket (pl. BIMEO), illetve múzeumokat (Óbuda, Pápa) is a sorai között tudja. Az önmagát Magyarország egyetlen nyomtatott tartalommarketing magazinjaként jellemző Divatmarketing című lap kiadója szintén szerepel a partnerei között. A felsoroltak tükrében nem túlzó a megállapítás, miszerint az MKSZ-nek a legszélesebb tagsági-partnerségi spektruma van az összes felsorolt szervezet között.

(2) Másrészt, a Magyar Könnyűipari Szövetség – közvetett tagjaival – mindmáig képes volt fenntartani azt a kritikus tömeget, mely az ezredforduló után európai mintára

megszervezett, a munkaadói és munkavállalói oldal közti egyeztetések fórumává vált **Könnyűipari Ágazati Párbeszéd Bizottságokban** a folyamatos jelenlét lehetőségét biztosította a szervezetnek. (A jogszabály szerint azon tömörülések jelenhetnek meg a munkaadói oldal képviselőiként az Ágazati Párbeszéd Bizottságokban, melyek képviselt ágazatba sorolt tagjai legalább 5%-át foglalkoztatják az ágazat munkavállalóinak vagy legalább 40 db ágazati szereplőt tudnak a tagjaik között.) Az MKSZ 2004-ben, az első megszervezett Könnyűipari Ágazati Párbeszéd Bizottságban még a munkaadói oldalt képviselő hét szervezet (Bőr és Cipőipari Egyesülés, IPOSZ Bőr-, Ruházat- és Textilipari Tagozat, Magyar Cipőgyártók Egyesülés, Magyar Iparszövetség Bőr-, Ruházat- Textilipari Tagozata, Magyar Könnyűipari Szövetség, Magyar Ruhagyártók Egyesülés, VOSZ Textil és Ruházatipari Szekció) egyike volt. Később, 2010-ben már csak három szervezet (Bőr- és Cipőipari Egyesülés, Magyar Könnyűipari Szövetség, Magyar Ruhagyártók Egyesülés) képviselte a könnyűipart, majd 2016-ra az MKSZ egyedül maradt a munkaadók oldalán.

(3) Harmadrészt, az MKSZ fontos **nemzetközi kapcsolatokkal** rendelkezik: 2005 óta folyamatosan tagja az európai textil- és ruházati ipart átfogó EURATEX-nek, 2017-től pedig az európai bőripar ernyőszervezetének számító COTANCE, illetve az európai cipőipart átfogó CEC tagjává is vált. Az európai szervezetek rendezvényein történő részvétel mellett, adott a nemzetközi projektekbe történő bekapcsolódás lehetősége is, mely az információáramlás, a tanulás lehetősége szempontjából is hasznos lehet az iparág magyarországi szereplői számára. Bár a TMTE és a TTE ma is rendelkezik nemzetközi kapcsolatokkal, illetve a bőr- és cipőiparban is akad korábban európai szervezeti tagsággal rendelkező intézmény, az MKSZ az európai könnyűipar kulcsszervezeteivel történő kapcsolattartás mind fontosabb szereplőjévé vált. Aktivitása nemzetközi összevetésben is figyelemre méltó: a többnyire különböző nemzeti szövetségek által alkotott európai iparági szervezetek esetében csupán hat olyan országot (Egyesült Királyság, Franciaország, Magyarország, Olaszország, Portugália, Spanyolország) találunk, melyek mindhárom munkaadói szervezetben rendelkeznek regisztrált képviselővel (2.1. táblázat). A felsorolt országok között árbevétel és foglalkoztatás terén is Magyarország a legkisebb könnyűipari szereplő, és az egyedüli olyan tagállam, ahol – a könnyűipar egészének méreteiből fakadóan – egyetlen szervezet kíséreli meg átfogni az iparág egészét. A három nemzetközi

szervezet munkájában történő részvétel meglehetősen borsos tagsági díjait a Magyar Könnyűipari Szövetség pályázati forrásokból és támogatásokból fedezi.

2.1. táblázat: Az európai könnyűipari szervezetek tagjai; forrás: szervezetek honlapjai

EURATEX	COTANCE	CEC
Nemzeti szervezetek: Ausztria: Fachverband der Textil-, Bekleidungs-, Schuh- und Lederindustrie – TBSL Belgium: CREAMODA – Belgian fashion, Fédération Belge de l'Industrie Textile, du Bois et de l'Ameublement – FEDUSTRIA Bulgária: Bulgarian Association of Apparel and Textile Producers and Exporters – BAATPE Egyesült Királyság: UK Fashion and Textile Association – UKFT Finnország: Finnish Textile & Fashion – STJM Franciaország: Union des Industries Textiles – UIT, Union Française des Industries Mode & Habillement – UFIMH Görögország: Hellenic Fashion Industry Association – SEPEE Hollandia: Modint Horvátország: Croatian Chamber of Economy – HGK Lengyelország: Federation of Apparel and Textiles Industry Employers – PIOT Litvánia: LATIA Cluster "LATIA Export Development" *Magyarország: Association of Hungarian Light Industry – AHLI*	**Nemzeti szervezetek**: Ausztria: FV TBSL - Fachverband der Textil-, Bekleidungs-, Schuh- und Lederindustrie / Berufsgruppe Ledererzeugende industrie Dánia: Scan-hide Egyesült Királyság: Leather UK Franciaország: FFTM - Fédération Française de la Tannerie-Mégisserie Hollandia: FNL - Federatie van Nederlandse Lederfabrikanten *Magyarország: MKSZ (AHLI) - Magyar Könnyűipari Szövetség* Németország: VDL - Verband der Deutschen Lederindustrie Olaszország: U.N.I.C. - Concerie Italiane Portugália: APIC - Associaçao Portuguesa dos Industrias de Curtumes Románia: APPBR - Asociatia Producatorilor de Piele si Blana din Romana Spanyolország: ACEXPIEL Svédország: SG - Svenska Garveriidkareforeningen	**Nemzeti szervezetek**: Csehország: COKA - Czech Footwear and Leather Association Egyesült Királyság: BFA - British Footwear Association Finnország: Kenka-ja Naskateollisuus - Finnish Shoe and Leather Association, c/oSievi Franciaország: FFC - Fédération Française de la Chaussure Görögország: Eselvie - Hellenic Association of Footwear Manufacturers and Exporters Lengyelország: PIPS - Polish Chamber of Shoe and Leather Industry *Magyarország: AHLI - Association of Hungarian Light Industry* Olaszország: Assocalzaturifici - The national association representing industrial shoemakers in Italy Portugália: Apiccaps - Portuguese Footwear, Components, Leather Goods Manufacturers' Association Románia: Association of Romanian Shoe Producers Spanyolország: FICE - Federación de Industrias del Calzado Español Svédország: Swedish Federation of the Footwear Industry, c/o Arbesko **CEC megfigyelők**:

Németország: Gesamtverband der deutschen Textil- und Modeindustrie – T+M Olaszország: Federazione Tessile Moda – SMI – Sistema Moda Italia Portugália: Associaçao Têxtil e Vestuàrio de Portugal – ATP Spanyolország: Consejo Intertextil Espagnol – CIE Svájc: Swiss Textiles Törökország: Turkish Clothing Manufacturers' Association – TGSD, Turkish Textile Employers' Association – TTSIS, Turkish Apparel Exporters' Association – IHKIB, Turkish Textile & Raw Material Exporters' Association – ITHIB **Nemzetközi ágazati szervezetek**: International Association of Users of Artificial and Synthetic Filament Yarns and of Natural Silk – AIUFFASS European Man-made Fibres Association – CIRFS European Federation of the Cotton and Allied Textiles Industries – EUROCOTON International Association Serving the Nonwovens & Related Industries – EDANA		CNCC - Centre National du Cuir et de la Chaussure (Tunézia) TASD - Footwear Industrialist Association of Turkey (Törökország) ULSY - Ukrainian Leather and Shoes Union (Ukrajna)

Az MKSZ kettős célkitűzést fogalmaz meg alapszabályában (MKSZ 2021). Egyrészt **érdekképviseleti-érdekérvényesítő**, másrészt szakmai fejlődést támogató **szolgáltató szervezetként** határozza meg önmagát. Előbbi keretében kezdeményezi és koordinálja tagjai összehangolt fellépését, véleményük alapján állást foglal az iparágat érintő döntések tervezeteivel kapcsolatban, figyelemmel kíséri a jogszabályok gyakorlati érvényesülését, és kezdeményezi a vállalkozásokat nehezítő szabályozók, intézkedések módosítását. Információk közreadásával segíti a tagok tevékenységét,

és kapcsolatot tart fenn mindazon szervezetekkel és érdekcsoportokkal, akik fontosak a tagok érdekeinek képviselete szempontjából. Képviseli tagjait a középszintű érdekegyeztetési fórumokon és tárgyalásokon (pl. bérmegállapodások, kollektív szerződések), részt vesz a hazai és nemzetközi szociális párbeszédben. Szolgáltató szervezetként segítséget nyújt tagjainak hazai és külföldi kapcsolataik fejlesztéséhez, kapcsolatot tart a hazai és külföldi kamarákkal, szakmai szövetségekkel, képviseli az ágazatot, szakmai sajtó- és PR munkát végez a tagok munkájának megsegítése érdekében, továbbá üzleti ajánlatokat, partnerkapcsolatokat közvetít, tanulmányokat, szakmai anyagokat dolgoz ki, valamint egyéb szolgáltatást (oktatás, tanácsadást stb.), igény esetén szakmai, műszaki tudományos tevékenységet végez.

A Magyar Könnyűipari Szövetség hazai érdekérvényesítő képességét nagymértékben javítja a legnagyobb magyar munkaadói szervezetnek számító **Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetségével** (MGYOSZ) kialakított kapcsolata. Az elmúlt években nemcsak a szakképzés reformjához, a könnyűipari szereplők szakmai szempontjainak érvényesítéséhez teremtett kereteket a MGYOSZ, de az ernyőszervezet támogatása tette azt is lehetővé, hogy a koronavírus járvány idején felhívják a figyelmet az iparág problémáira. Az MKSZ koalíciós partnere a **Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szövetsége** Textil és Ruházatipari Szekciója. A rendszerváltás előtt alapított, mára az egyik legnagyobb munkaadói szervezetté vált VOSZ célja a vállalkozók érdekképviselete, a kis- és középvállalkozások tőkeerejének és piacképességének növelése, továbbá a nagyvállalatok speciális igényeinek közvetítése. Tagjai számára tájékoztatást nyújt a jogszabályi változásokról, üzleti szolgáltatásaival előmozdítja a vállalkozásfejlesztést, a piacépítést, a szakmunkás- és felnőttképzést. Egyik legismertebb termékük a kis- és középvállalkozások likviditását erősítő Széchenyi Kártya Program, de a szervezethez kötődik a Prima Primissima Díj is. A szervezet szakmai javaslatokat tesz, jogszabályokat kezdeményez, illetve véleményez. Együttműködik szociális partnereivel, elsősorban a hazai és nemzetközi munkaadói és munkavállalói érdekképviseletekkel, társadalmi és gazdasági szervezetekkel, valamint az illetékes kormányzati szervekkel (VOSZ 2021).

A Magyar Könnyűipari Szövetség iparágon belüli befolyása legnagyobb mértékben a közvetlen tagok közé számító **Textilipari Műszaki és Tudományos Egyesületnek** (TMTE) köszönhető. A TMTE az MTESZ (Műszaki és Természet-tudományi Egyesületek Szövetsége) tagegyesületeként 1948-ban jött létre, majd

1989-ben vált jogilag önálló, 1998-ban pedig közhasznú szervezetté. Alapszabálya szerint küldetése a textil- és textilruházati iparhoz, illetve textiltisztításhoz kötődő **szakmai kultúra** és **tudás megőrzése, fejlesztése**, fórum biztosítása az iparágban tevékenykedő szakemberek információcseréjéhez. Fő tevékenysége a „máshová nem sorolt egyéb közösségi, társadalmi tevékenység" (TEÁOR: 9499). Az alapszabály szerint része profiljának az érdekképviselet is: a hangsúly ugyanakkor ezen belül a szakma presztízsének növelésén, és nem a gazdasági érdekképviseleten van. Így hangsúlyosabbnak tűnik hozzájárulása az MKSZ második pilléréhez. (1) Szakmai rendezvények szervezése, ismeretterjesztés, (2) EDUTEX felnőttképzési programok keretében oktatás, (3) szaklapok, szakmai kiadványok megjelentetése, (4) műszaki, jogi fogyasztóvédelmi tanácsadás és (5) egyéb szolgáltatások (partnerek, szakértők közvetítése, adatbázis összeállítása, szakfordítás stb.) alkotják a szervezet repertoárját. A TMTE a Könnyűipari Műszaki Főiskolával együttműködésben öt alkalommal is szervezett nemzetközi konferenciát (IN-TECH-ED). 2004 óta engedéllyel rendelkező, regisztrált felnőttképzési intézményként is működik, illetve mindmáig a „Magyar Textiltechnika" című online szaklap kiadója (TMTE 2021).

A **Magyar Textiltechnika** a hazai textil-, textilruházati és textiltisztító ipar immár egyetlen műszaki jellegű folyóirata, melynek kiadása 1947 óta folyamatos. 1992-ig 12 szám, majd 2012-ig 6 szám került az olvasók kezébe, azóta pedig évi 4 megjelenésről beszélhetünk. A folyóirat az elmúlt években online kiadvánnyá vált. Iparági szereplőkről és eseményekről szóló híradásai mellett rendszeres rovatai (ipartörténet, tudományos kutatás, műszaki fejlesztés, üzemszervezés, környezetvédelem, fogyasztóvédelem, textiltisztítás stb.) az iparághoz kötődő hagyományok ápolásának és a korszerű ismeretek terjesztésének szándékát tükrözi. 2020-ban két száma is külön rovatban tárgyalta a koronavírus járvány könnyűipari összefüggéseit.

A **TMTE jogi tagjai** között a különböző vállalkozások mellett felsőoktatási, egészségügyi, honvédségi és büntetésvégrehajtási intézmények is megtalálhatók. A közel 70 regisztrált tag közül mintegy 40 sorolható fő tevékenysége alapján a textil-, ruha- és bőrgyártó alágazatok valamelyikébe, a többiek jellemzően kereskedelemben vagy egyéb szolgáltatási területeken működő cégek és intézmények. A szervezetnek egyéni tagjai is vannak: ágazatban dolgozó műszakiak, tervezők, egyéni vállalkozók, közép- és felsőfokú intézmények oktatói, aktív, valamint nyugállományba vonult

szakemberek. Az egyéni tagok száma ugyan az elmúlt 2 évtizedben erősen csökkent (1.300-ról kb. 250 főre), de még mindig jelentős szakmai tudásbázist képviselnek.

Bár a szervezeten belül a munka hagyományosan különböző **önszerveződő csoportokban** történt (mint például a Műszaki Textil Műhely, a Textilvegyész és Kolorista Szakosztály, a Ruházati és Kötő Szakosztály, a Munka és Védőruházati Szakcsoport, az Egyen- és Formaruha Szakcsoport, a Varrógépműszerész Szakcsoport, az Ipartörténeti és Hagyományvédő Szakosztály, az Ipargazdasági Szakosztály, valamint a Fiatal Szakemberek Fóruma), az utóbbi években az egyéni tagság létszámcsökkenése / elöregedése és az ágazatban bekövetkezett szerkezeti változások miatt e munkacsoportok tevékenysége egyre inkább egybeolvad, és egy-egy projekt (rendezvény, képzés, stb.) együttes megszervezésére irányul. Sajnos, az utóbbi egy év járványhelyzete, egyelőre ezt a közös tevékenységet is ellehetetleníti.

Miközben a TMTE maga is jogi tagja a Magyar Könnyűipari Szövetségnek, több vállalati tagja saját jogon is megjelenik az MKSZ tagjainak vagy együttműködő partnereinek / pártoló tagjainak névsorában. A TMTE ugyanakkor tagként, illetve együttműködő partnerként maga is részt vesz néhány **nemzetközi szakmai szervezet** munkájában, melyek közül az Európai Ruházati és Textil Szövetség (EURATEX), a Nemzetközi Textilgyártók Szövetsége (ITMF), a Nemzetközi Kötő Szövetség (IFKT), a Textilvegyészek és Koloristák Nemzetközi Szövetsége (IFATCC), illetve a Mérnökök Nemzetközi Szervezete (FEANI) emelhető ki. A 2015 óta csak elnökséget működtető és az aktuálisan futó GINOP projekt keretéből 9 hónapra először egy gyakornokot is foglalkoztató Magyar Könnyűipari Szövetséggel ellentétben a TMTE **saját titkársággal** és saját alkalmazottakkal (1 teljes és 3 részmunkaidős alkalmazásban állóval) rendelkezik. A TMTE egyik alelnöke jelenleg az MKSZ elnöke.

A könnyűipari szereplőket tömörítő szervezetek közül legnagyobb létszámúnak tekinthető TMTE **tagságának** hosszabb távú **változása** jól reprezentálja az iparág megszervezésének nehézségeit. 2004 és 2021 között tagságának mintegy harmadát vesztette el a szervezet, mely létszámcsökkenés ugyanakkor jelentős cserélődéssel párosult. A mindkét évben tagnak tekinthető szereplők száma 19 db (a 2021. évi létszám 28%-a). Ennek a számnak mintegy duplája (40 db) volt a megszűnt (vagy felszámolás / végelszámolás alatt álló) korábbi tagok száma: mindez jól mutatja, hogy az **iparág zsugorodása** jelentős hatással volt a szervezet működésére is. Még inkább figyelemre méltó, hogy a 2004 óta megszűnt cégeknél is bővebb azon szereplők köre

(44 db), akik **működnek, de már nem tagjai** a szervezetnek (hozzá kell tenni, hogy a megszűnt cégek sem feltétlenül a megszűnésükkel estek ki az egyesületből). Jogosan felvetődő kérdés, hogy e korábbi tagi kör ismételt megnyerésére, és így az iparág szervezettségének javítására van-e esetleg lehetőség. A mai tagság 72%-a (50 db vállalkozás és intézmény) 2004 óta regisztrált **új belépő**, melyek között számos jelentős szereplő is akad: 2019-ben 15 db vállalkozás milliárdos nagyságrendű árbevétellel, 11 db cég legalább 100 alkalmazásban állóval rendelkezett közülük. A két időpont között a textilipar felől a ruházati ipar, valamint az iparon és textiltisztító ágazaton kívüli gazdasági tevékenységek felé tolódott a tagság **ágazati megoszlása**.

A Magyar Könnyűipari Szövetség tagja a TMTE pártoló tagjaként is regisztrált **Textiltisztító Egyesülés** is. Az 1979-ben alakult szervezet eredeti célja alkatrészek és berendezések beszerzése volt, s ily módon a szocialista hiánygazdaság szektorspecifikus problémáinak orvoslását célozta. A rendszerváltás után az egyesülés célja és szerkezete is jelentősen átalakult: ma a tagok gazdálkodásának elősegítése, fejlesztése, illetve az ezt célzó **információcsere**, valamint **szakmai érdekképviseleti feladatok** ellátása van a középpontban. Fő tevékenysége a „szakmai érdekképviselet” (TEÁOR: 9412). Rendszerváltás utáni, 1990. évi újraalakulásakor 28 alapító tagja volt, mely létszám idővel 30 fölé nőtt. Az elektronikus cégjegyzékben tárolt cégkivonat, illetve a szervezet honlapjának adatai szerint a tagság létszáma 30-40 között alakul napjainkban, és ez a létszám hosszabb időtávon is stabilnak tekinthető (ha az érintett vállalatkör részben cserélődik is). A szervezet tagjai között megtaláljuk a legnagyobb magyar textiltisztító cégeket és beszállítóikat (mosószergyártókat és kereskedőket, mosodai gépgyártókat, gépkereskedőket és szervizeket), beleértve a külföldi cégek hazai képviseleteit is. A textiltisztítás minden területe képviselteti magát: egészségügyi és általános mosodák, vegytisztító szalon-hálózatok, szőnyegtisztítók, szennyfogószőnyeg tisztítók, bértextília kölcsönzők. A teljes tagságnak 35-40%-át adják a textiltisztító szakágazatban regisztrált szereplők. A TMTE-vel kooperálva a Textiltisztító Egyesülés részt vesz a textiltisztító, kelmefestő és vegytisztító felnőttképzésben, az oktatás tematikájának kidolgozásában és előadások tartásában (TTE 2021). A szervezet – ún. Interclean Konferenciái révén – korábban élő kapcsolatot ápolt a német tisztítóiparral, illetve kölcsönös konferencia-meghívások formájában napjainkban is rendszeres együttműködést folytat a visegrádi országok textiltisztító szervezeteivel. Bár korábbi tagságát felfüggesztette, ma is aktív

a kapcsolata a textiltisztítók egyik világszervezetével (CINET). Évente megrendezett hazai konferenciáira az egyesülésen kívüli szakmai szereplők is hivatalosak.

A 2004-ben és 2010-ben létrehozott Könnyűipari Ágazati Párbeszéd Bizottság munkaadói oldalán a textil- és ruházati ipar képviseletében jelen volt még a **Magyar Ruhagyártók Egyesülés** is. A néhány ruhaipari cég (pl. Diadal Ruhaipari Szövetkezet, FÉKISZ Ruházati Kisszövetkezet, FÉKON Ruházati Vállalat, Háziipari Export Szövetkezet, Mozgáskorlátozottak Piremon Kisvállalata, Pápai Ruházati Szövetkezet, Soproni Ruhagyár, Styl Ruhagyár, Zalaegerszegi Ruhagyár, Zenit Ruházati Szövetkezet) és ruhaiparhoz kötődő intézmény (pl. Könnyűipari Műszaki Főiskola Ruhaipari Tanszék, Kulich Gyula Ruhaipari Szakközépiskola, Magyar Divat Intézet) által alapított szervezetet 1993-ban jegyezték be. Legutóbbi adatok szerint fő tevékenysége a „vállalkozói, munkaadói érdekképviselet” (TEÁOR: 9411). Célja tagjai üzleti érdekeinek képviselete, a „lehető legtisztességesebb” gyakorlat támogatása, a **ruhagyártók fejlődésének segítése**, különösen a gyártástechnológia, illetve a marketing és értékesítés területén, a ruhaipar számára fontos adatok gyűjtése és elemzések közzététele, valamint információk terjesztése a tagok között. 2010-ben – szemben a kisebb létszámú, de nagyobb méretű tagjai révén az iparág munkavállalóinak több mint 5%-át tömörítő Magyar Könnyűipari Szövetséggel, illetve Bőr- és Cipőipari Egyesüléssel – a Magyar Ruhagyártók Egyesülés nagyszámú (79 db munkáltatóból álló) tagságával vívta ki a Könnyűipari Ágazati Párbeszéd Bizottság munkaadói oldalán történő megjelenés lehetőségét. A 2000-es években még jelentős projekteket is bonyolító szervezet a 2010-es években veszített jelentőségéből, az aktuális céginformációs adatok szerint pedig kényszertörlés alatt áll.

A TMTE megfelelője a bőr- és cipőiparban a **Bőr-, Cipő- és Bőrfeldolgozóipari Tudományos Egyesület** (BCBTE). A TMTE mellett a BCBTE is adott ki saját szakmai folyóiratot: a „Bőr- és cipőtechnika, -piac” a MATARKA adatbázisa szerint 1951 és 2016 között került kiadásra, és mindvégig megőrizte nyomtatott kiadvány-karakterét. 2006-ig évente 12 lapszám jelent meg, mely 2007-től 6-ra, majd 2014-től 4-re redukálódott. Utolsó két évében (2015, 2016) 1-2 lapszám megjelenésére került sor.

A BCBTE azonban csak az MKSZ együttműködő partnerei / pártoló tagjai között képviselteti magát, míg a teljes jogú tagok között a **Bőr és Cipőipari Egyesülés** (BCE) jeleníti meg az alágat. Utóbbi szervezet gyökerei is a szocialista időszakba nyúlnak vissza: az 1970-es években, az iparigazgatóságok megszüntetésekor a Könnyűipari

Minisztérium hozta létre a keleti és nyugati bőr- és cipőipari megrendelések állami vállalatok közötti elosztásának, illetve nyersanyagellátásának megszervezése érdekében. Az akkori három bőripari vállalat (Budapest, Pécs, Simontornya), valamint hat nagy állami cipőgyár (Alföldi, Bonyhád, Duna, Minőségi, Sabaria, Tisza) voltak az egyesülés tagjai. A rendszerváltással e szervezet is profilt váltott, az iparági szereplők **érdekvédelmének** és **szakmai fejlődésének** célját tűzve zászlajára. Fő tevékenysége a „szakmai érdekképviselet" (TEÁOR: 9412). Alaptevékenysége mellett a Bőr- és Cipőipari Egyesülés korábban további három területen volt aktív. Egyrészt, szabászkésműhelyt működtetett, másrészt bőrfeldolgozóipari kellékkereskedelemmel foglalkozott, harmadrészt bőr- és cipőipari kiállításokat is szervezett. E három tevékenységkör ugyan időközben kiszervezésre került, de különböző külső vállalkozásokhoz kötődően ma is létezik. Az utolsó bőr- és cipőipari kiállítást például közvetlenül a koronavírus járvány előtt, 2020 márciusában rendezték Budapesten.

Ellentétben a korábban tárgyalt Textilipari Műszaki és Tudományos Egyesülettel és Textiltisztító Egyesüléssel, a BCE 2004-ben és 2010-ben is szereplője volt a Könnyűipari Ágazati Párbeszéd Bizottságnak (első alkalommal az akkor még létező **Magyar Cipőgyártók Egyesülés** mellett, de 2010-ben már az alágazat egyedüli képviselőjeként). 2010-ben 11 db, összesen 2897 fő iparági munkavállalót tömörítő tagjával (iparág 5,1%-a) jelentős szereplőnek számított: a foglalkoztatási adatok tükrében a bőr- és cipőipar mintegy 20-25%-ára terjedt ki hatóköre. Az elektronikus cégjegyzékben tárolt cégkivonat szerint 13 tagja van a **Bőr- és Cipőipari Egyesülésnek** napjainkban, melyek között – számos cipőgyártón túl – kereskedelmi, illetve technológiai szolgáltató cégek, az iparági kutató-tesztelő intézet (BIMEO), valamint a Bőr-, Cipő- és Bőrfeldolgozóipari Tudományos Egyesület (BCBTE) is megtalálható. A tagság nagyobbik fele bőr- és cipőiparban regisztrált szereplőnek számít. A szervezet a régi tagság egy részének leépülésével jelentős mértékben veszített aktivitásából: beszédes tény, hogy a Magyar Könnyűipari Szövetség közvetlen vállalati tagjai között 4 cipőipari cég is akad. Ők tehát nem a Bőr- és Cipőipari Egyesülés tagjaiként kapcsolódnak be az MKSZ munkájába. A Magyar Könnyűipari Szövetség e cipőgyártók megnyerésén túl jelentős energiát fektetett a Bőr- és Cipőipari Egyesülésből is hiányzó bőripari nagyvállalatok beléptetésébe, de törekvései eddig nem jártak sikerrel. A BCE akkor esett ki a munkaadói oldal képviselői közül, amikor az ágazati párbeszéd bizottságok működését meghatározó jogszabály kizárta

az egyesülések részvételét. Az MKSZ tagjaként – melynek egyik elnökségi tagja a BCE igazgatója – ugyanakkor továbbra is részese a társadalmi párbeszédnek.

A szervezetek áttekintése után, **összesítve feltérképeztük** az MKSZ és három tagszervezete (TMTE, TTE, BCE) tagságát a 2020-2021 fordulóján aktuálisnak tekinthető állapotok alapján, de 2019. évi adataik felhasználásával. A vizsgálat során külön kezeltük a cégeket és az intézményeket: előbbiek száma, alkalmazásban állóik létszáma és árbevétele alapján három különböző térképet készítettünk, ahol a tagok adatait települési szinten aggregálva ábrázoltuk (2.1-2.3. ábra). 117 db szereplő került fel a térképekre: számos esetben ugyanazon cég több szervezetnek is tagja (a TMTE és a TTE tagságában leggyakoribb az átfedés, de MKSZ és TMTE, illetve MKSZ és BCE közötti metszetet képviselő vállalkozás is akadt, míg a Textilipari Kutatóintézet utódjaként működő INNOVATEXT Zrt. egyedüli szereplőként MKSZ-, TMTE- és TTE-tagsággal is rendelkezett). Okozott ugyanakkor némi bonyodalmat a BV Holding (büntetés-végrehajtási gazdasági társaságok vállalatcsoportja), mely maga is TMTE-tag, de két tagvállalata (Pálhalmai Agrospeciál Kft., Ipoly Cipőgyár Kft.) saját jogon is tag a figyelembe vett szervezetek valamelyikében. A holding további két tagvállalata (Duna Mix Kft., Sopronkőhidai Kft.) ugyan nem rendelkezik közvetlen tagsággal, de tevékenységük és BV Holdingon belüli pozíciójuk miatt mégis térképre kerültek. Hasonló megoldást választottunk a kalocsai székhellyel, valamint kiskunhalasi, debreceni, nyíregyházi, miskolci és sátoraljaújhelyi fióktelepekkel rendelkező Adorján-Tex Kft. esetében, mely ugyan integrálódott a BV Holding Kft.-be és 2020-ban meg is szűnt különálló cégként, de a 2019-es évben még önállóan is nevesített tagja volt a TMTE szervezetének. A cégek székhelyeik alapján jelennek meg a térképeken.

A 117 db cég 57%-a, alkalmazásban állóik 84%-a, árbevételük 45%-a a textil-, ruha-, bőr- és cipőiparhoz, illetve a textil- és szőrmetisztító szakágazathoz kötődött, így számításba vehető a KÁPB részvétel szempontjából. A tagok száma és árbevétele alapján **Budapest és agglomerációja** dominált: az összes szervezeti tag fele, az árbevétel bő 60%-a a főváros térségéhez kötődött. Az alkalmazásban állók esetében ugyanakkor „csupán” mintegy 25%-os súlyt mutatott a központi régió, a főváros nagyságrendjét közelítette Szeged, és vidéken több nagyobb góc (pl. Miskolc, Kiskunfélegyháza, Szolnok, Csenger, Hódmezővásárhely) is körvonalazódott.

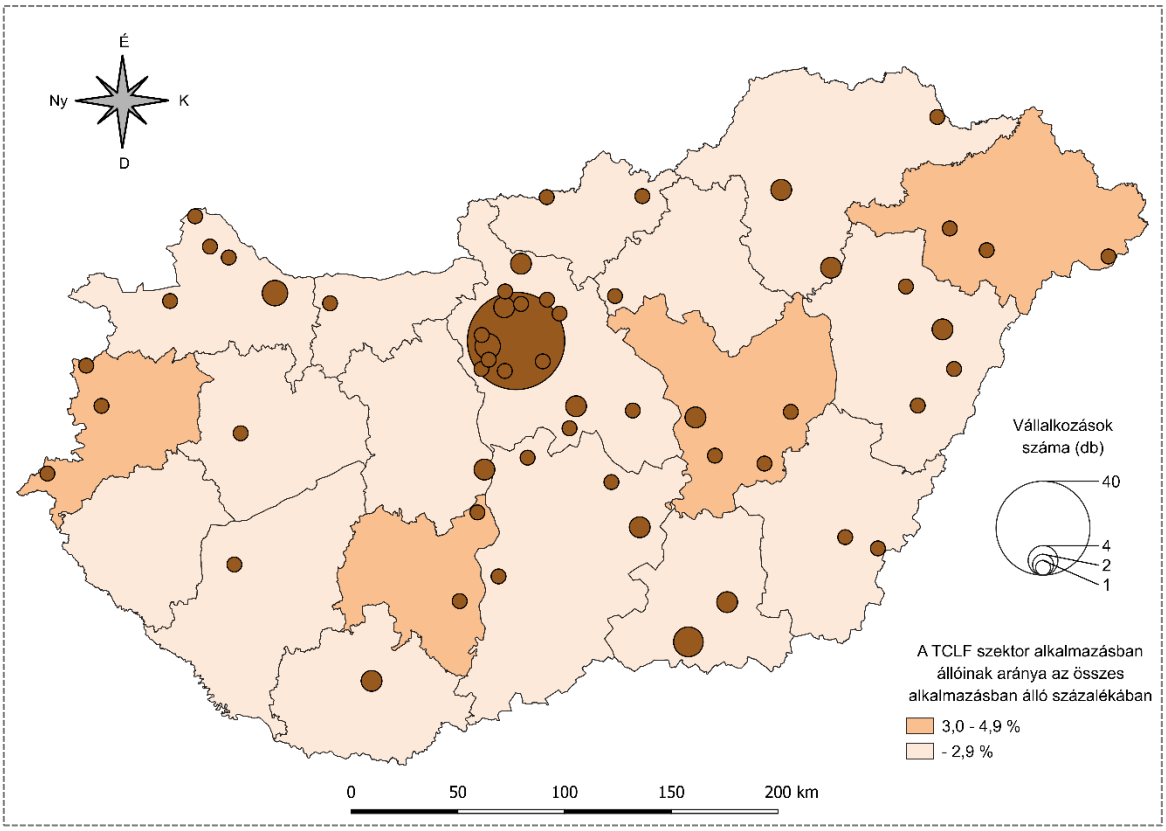

2.1. ábra: Az MKSZ közvetlen és tagszervezeteken (BCE, TMTE, TTE) keresztüli közvetett tagvállalatai (cégek száma); forrás: szervezetek adatszolgáltatása, IM céginformáció

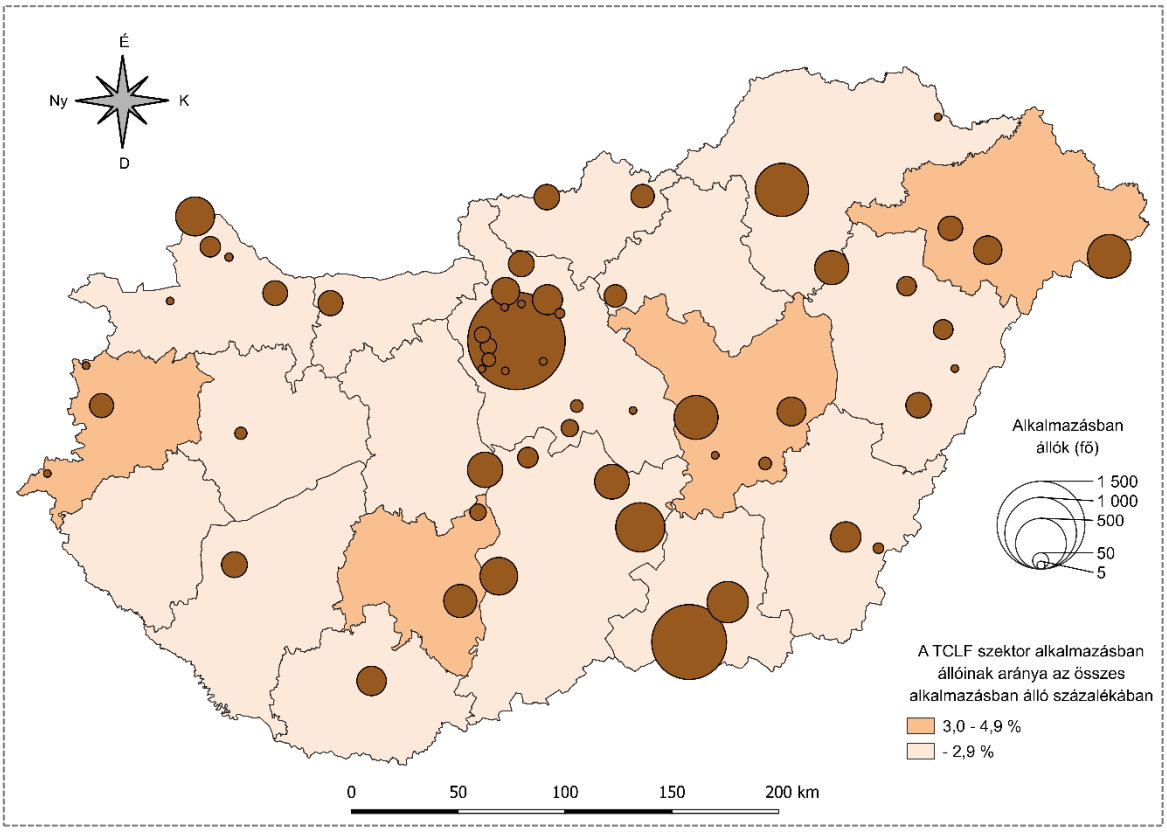

2.2. ábra: Az MKSZ közvetlen és tagszervezeteken (BCE, TMTE, TTE) keresztüli közvetett tagvállalatai (alkalmazásban állók); forrás: szervezetek adatszolgáltatása, IM céginformáció

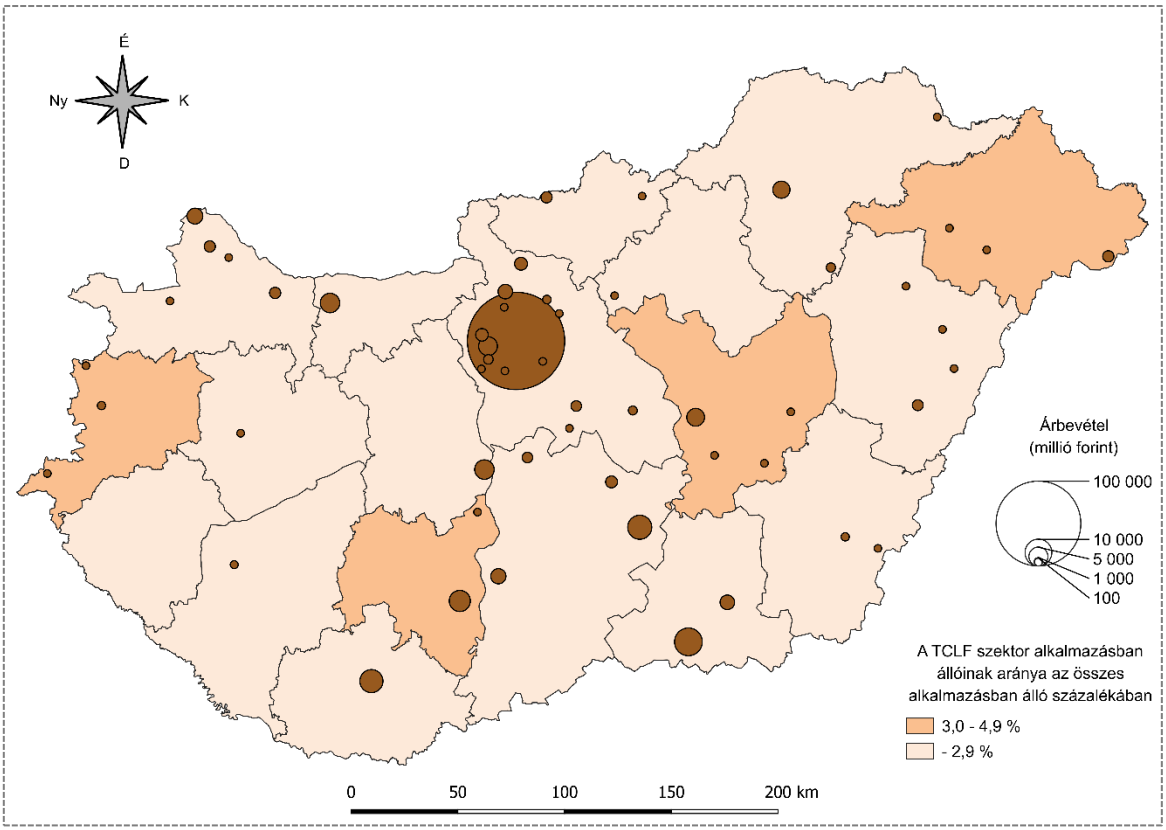

2.3. ábra: Az MKSZ közvetlen és tagszervezeteken (BCE, TMTE, TTE) keresztüli közvetett tagvállalatai (nettó árbevétel); forrás: szervezetek adatszolgáltatása, IM céginformáció

Bár az iparág helyzetét elemző tanulmányból kiderült, hogy Budapest súlya részben a székhelyhatásnak köszönhető, cégeinek egy része valójában vidéken működik, projektünk szempontjából mégis indokolt rámutatni a **munkaadói szervezetek konvergencia régiókban** történő **erősítésének** szükségességére.

Az MKSZ közvetlen és tagszervezeteken keresztüli **intézményi partnereinek** listája meglehetősen hosszú. Több mint 30 intézmény / szervezet beazonosítására került sor, melyek mintegy 80%-a budapesti székhelyű. A vállalati tagok szempontjából domináns TMTE az intézményi szférában picit gyengébben szerepel: itt legnagyobb létszámú partnerhálózata az MKSZ-nek van. A kapcsolatok sokoldalúsága visszatükrözi a könnyűipar kapcsolatépítésének **stratégiai irányait** (2.2. táblázat).

2.2. táblázat: Az MKSZ közvetlen és tagszervezeteken (BCE, TMTE, TTE) keresztüli közvetett intézményi partnerei; forrás: szervezetek adatszolgáltatása

Szervezet neve	Szervezet székhelye	Tagság / partnerség
Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezete	Budapest	MKSZ, TMTE
Bőr-, Cipő- és Bőrfeldolgozóipari Tudományos Egyesület (BCBTE)	Budapest	BCE, MKSZ
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara (BKIK)	Budapest	MKSZ, TTE

Budapesti Metropolitan Egyetem	Budapest	MKSZ, TMTE
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Polimertechnikai Tanszék	Budapest	MKSZ, TMTE
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Szerves Kémia és Technológia Tanszék	Budapest	TMTE
EDUTUS Egyetem	Tatabánya	TMTE
Enterprise Europe Network	-	MKSZ
Fashion Revolution Hungary	-	MKSZ
Felnőttképzők Szövetsége	Budapest	TMTE
HEPA Magyar Exportfejlesztési Ügynökség	Budapest	TMTE
Kékfestő Múzeum	Pápa	MKSZ
Magyar Bútor és Faipari Szövetség (Fabunio)	Budapest	MKSZ, TMTE
Magyar Divat & Design Ügynökség	Budapest	MKSZ
Magyar Divat Szövetség	Budapest	TMTE
Magyar Járműalkatrészgyártók Országos Szövetsége	Zalaegerszeg	TMTE
Magyar Kémikusok Egyesülete	Budapest	TMTE
Magyar Szőrme- és Bőripari Szövetség	Budapest	MKSZ
Magyar Védelmiipari Szövetség	Budapest	MKSZ
Messe Frankfurt Budapesti Képviselete	Budapest	MKSZ
Modell Divatiskola	Budapest	TMTE
Moholy-Nagy Művészeti Egyetem	Budapest	MKSZ, TMTE
MTM Hungária Egyesület	Budapest	TMTE
Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetsége	Budapest	MKSZ
Nemzeti Divatliga Magyarország Egyesület	Budapest	MKSZ, TMTE
Óbudai Múzeum – Goldberger Textilipari Gyűjtemény (Textilmúzeum)	Budapest	MKSZ
Óbudai Egyetem, Rejtő Sándor Könnyűipari és Környezetmérnöki Kar	Budapest	MKSZ, TMTE
Pannon Business Network	Szombathely	MKSZ
Rejtő Sándor Pro Technológia Alapítvány a Könnyűiparért	Budapest	MKSZ, TMTE
Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala / Magyar Formatervezési Tanács	Budapest	TMTE
VOSZ Textil és Ruházatipari Szekció	Budapest	MKSZ, TMTE

- Az **általános gazdasági érdekvédelmi** és **fejlesztő szervezetek** (pl. BKIK, HEPA, MGYOSZ, VOSZ) az iparág problémáinak tudatosítását, pozícióinak javítását, fejlesztéspolitikai céljainak elérését segíthetik. Ebben partnernek tekinthető a munkavállalók érdekeit képviselő szakszervezet (BDSZ) is.
- Az iparág szempontjából meghatározó képző – főként **felsőoktatási** és **felnőttképzési – szervezetek** a továbblépés kulcsát jelentő humánerőforrás-

utánpótlás biztosítása terén mutatkozó jelentőségük, illetve iparági innovációkban betöltött potenciális szerepük miatt lényegesek.

- A könnyűipari szereplőket tömörítő vagy **könnyűipari cégeket** is tartalmazó **szerveződések** (pl. Magyar Szőrme- és Bőripari Szövetség, MAJOSZ, Magyar Védelmiipari Szövetség), a könnyűipari szereplők értékláncok közötti **horizontális váltásainak** lehetőségét – és valóságát – tükrözik.
- A **divatipar** gyártó szegmenseken túlmutató **reprezentánsainak** megjelenése a divatipar értékláncai mentén kialakítandó **vertikális együttműködések** irányába mutat: a jelentős kormányzati támogatást élvező, hazai divattervezők és gyártó ipar kapcsolatának erősítését is felvállaló Magyar Divat és Design Ügynökséggel való együttműködésben számottevő potenciálok rejlenek.
- A kapcsolatrendszer sajátos színfoltjait jelentik az iparági **kulturális örökség** megőrzésében kulcsszerepet játszó múzeumok, másrészt a jelen projekt célkitűzéseivel is összhangot mutató, iparági megújulást sürgető **globális mozgalmak** képviseletei (pl. Fashion Revolution Hungary).
- A táblázatban nem szerepelnek (mert gazdasági szervezetként kapcsolódnak a vizsgált iparági tömörülésekhez), de fontos megemlíteni a könnyűipari termékek jelentős fogyasztóinak számító **egészségügyi** és **honvédelmi szervezeteket** (pl. Békés Megyei Központi Kórház, SZTE Szent-Györgyi Albert Klinika Központ Logisztikai Osztály Textilgazdálkodási Csoport, Magyar Honvédség Anyag-ellátó Raktárbázis), melyek a hazai piaci pozíciók erősítése szempontjából releváns szereplők. Európai tendencia az **intézményi piacok** felértékelődése a TCLF szektor kontinensen megmaradt reprezentánsai számára. Ráadásul, a megnevezett egészségügyi és honvédelmi szervezetek – saját mosoda, illetve varroda működtetésével – a **termelői-szolgáltatói oldalon** is jelen vannak.

A felsorolt irányok közül mindinkább felértékelődni látszik **Magyar Divat és Design Ügynökséggel** formálódó kapcsolat. A szervezet a Magyar Turisztikai Ügynökség leányvállalataként alakult meg 2018-ban. Célja a hazai divatiparban rejlő gazdasági és turisztikai potenciál kiaknázása, országimázsba történő beépítése és a kapcsolódó könnyűipari ágazatok fejlesztése, sőt – kissé ambiciózusnak tűnő megfogalmazásban – Magyarország régiós központtá tétele az iparágban (HFDA 2021). A gyártó ipar szempontjából legfontosabb tevékenységei közül kiemelkedik

HFDA Spot néven létrehozott **digitális kommunikációs platformja** a gyártók és tervezők közötti együttműködések előmozdítása, illetve az iparág szempontjából kulcsfontosságú munkaerőtoborzás hatékonyságának javítása érdekében. (A platform ismertségét projektünk kérdőívében is igyekeztünk felmérni.) 2020-ban hat ruhaipari cég részvételével elindította az ügynökség első **gyártói mentorprogramját** is. A hazai gyártói bázis erősítését célzó kezdeményezés keretében a szereplők négy hónapos képzési programban vettek részt. Ennek során a cégvezetés, illetve a technológiai és fenntarthatósági innovációk területén szerezhettek új ismereteket, azzal a céllal, hogy nemzetközi piacokon sikeres trendeket és gyakorlatokat építsenek be működésükbe. A legperspektivikusabbnak ítélt, kiválasztott pályázók között békéscsabai, budapesti, kaposvári, kállósemjéni, kecskeméti és kunszentmiklósi székhelyű cégek szerepeltek. Az ügynökség harmadik, a gyártó ipar szempontjából is nagy jelentőségű lépése a „**Nemzeti Divatipari Stratégia 2020-2030**” című dokumentum elkészítése, melynek társadalmasítása jelen tanulmány lezárásakor is folyamatban van.

A könnyűiparral kapcsolatos kormányzati szándékok élénkülését nemcsak a Magyar Divat és Design Ügynökség aktivitása mutatja: az Innovációs és Technológiai Minisztérium gondozásában folyamatban van a **Kreatívipari Stratégia** kidolgozása is, azonban ennek tartalmáról egyelőre nincs részletesebb információnk.

A **könnyűipar** különböző alágazataiban **regisztrált szervezeti tagok** körére szűkítve a vizsgálatunkat, és összevetve az MKSZ, BCE, TMTE és TTE tagok összesített adatait a textil-, ruha-, bőr- és cipőipar, illetve a textiltisztító szektor al- és szakágazati mutatóival, több figyelemre méltó megállapítás is tehető (2.3. táblázat).

(1) Egyrészt, a taglétszám korlátozottsága ellenére a **TCLF szektor szinte valamennyi szakágazata** képviselteti magát a szervezetekben. Kivételt csupán az „Egyéb textiláru gyártása” (1399), a „Bőrruházat gyártása” (1411), a „Szőrmecikk gyártása” (1420) és a „Bőr, szőrme kikészítése” (1511) képvisel, de utóbbi három szakágazat képviselői az MKSZ partnereként nyilvántartott Magyar Szőrme- és Bőripari Szövetség keretében szerveződnek. És bár a vizsgált szervezeteknek nincsenek a felsorolt szakágazatokban regisztrált tagjai, ez nem zárja ki azt, hogy más fő profil mellett esetleg több szereplő is foglalkozzon e tevékenységek valamelyikével.

2.3. táblázat: Az MKSZ és tagszervezeteibe (BCE, TMTE, TTE) integrált vállalkozások súlya a textil-, ruha-, bőr- és cipőgyártó ipar és a textiltisztítás al- és szakágazataiban; forrás: KSH és szervezetek adatai alapján

Alágazat / szakágazat	Vállalkozások (%)	Alkalmazásban állók (%)	Összes árbevétel (%)	TOP cégek beszervezettsége
13	**1,2**	**25,2**	**37,3**	
1310	6,7	24,2	100,2	TOP-1
1320	2,9	0,7	2,5	TOP-2
1330	1,6	67,8	74,4	TOP-2
1391	2,0	10,9	22,0	
1392	0,8	21,3	33,8	TOP-2, TOP-4
1393	2,9	37,3	84,9	TOP-1
1394	3,7	3,1	1,1	TOP-4
1395	7,9	45,2	41,5	TOP-2, TOP-3
1396	3,9	104,3	101,2	TOP-2, TOP-3
1399	0,0	0,0	0,0	
14	**0,8**	**17,1**	**22,7**	
1411	0,0	0,0	0,0	
1412	0,9	5,3	22,3	TOP-1
1413	0,5	12,2	22,6	TOP-2, TOP-5
1414	4,5	33,6	39,5	TOP-1, TOP-2, TOP-4
1419	0,5	3,3	2,5	
1420	0,0	0,0	0,0	
1431	4,9	38,1	30,4	TOP-2, TOP-3
1439	3,5	64,4	22,6	TOP-1, TOP-4
15	**2,2**	**14,7**	**9,0**	
1511	0,0	0,0	0,0	
1512	0,8	3,0	0,9	TOP-5
1520	4,1	24,9	29,2	TOP-3, TOP-5
TCLF	**1,1**	**18,0**	**21,8**	
9601	2,9	53,1		TOP-2, TOP-3, TOP-4
KÁPB	**1,2**	**19,9**		

13 Textília gyártása; 1310 Textilszálak fonása; 1320 Textilszövés; 1330 Textilkikészítés; 1391 Kötött, hurkolt kelme gyártása; 1392 Konfekcionált textiláru gyártása (kivéve: ruházat); 1393 Szőnyeggyártás; 1394 Kötéláru gyártása; 1395 Nem szőtt textília és termék gyártása (kivéve: ruházat); 1396 Műszaki textiláru gyártása; 1399 Egyéb textiláru gyártása m.n.s.; 14 Ruházati termék gyártása; 1411 Bőrruházat gyártása; 1412 Munkaruházat gyártása; 1413 Felsőruházat gyártása (kivéve: munkaruházat); 1414 Alsóruházat gyártása; 1419 Egyéb ruházat, kiegészítők gyártása; 1420 Szőrmecikk gyártása; 1431 Kötött, hurkolt harisnyafélék gyártása; 1439 Egyéb kötött, hurkolt ruházati termék gyártása; 15 Bőr, bőrtermék, lábbeli gyártása; 1511 Bőr, szőrme kikészítése; 1512 Táskafélék, szíjazat gyártása; 1520 Lábbeligyártás; 9601Textil, szőrme mosása, tisztítása. TCLF: a textil-, ruha-, bőr- és cipőipar összesen. KÁPB: a Könnyűipari Ágazati Párbeszéd Bizottság munkaadói oldala összesen.

(2) Másrészt, a különböző könnyűipari **al- és szakágazatok szervezettsége jelentős eltéréseket** mutat. A TCLF szektoron belül a textilipar lefedettsége a

legnagyobb, hiszen a valamelyik vizsgált szervezet tagjaként számon tartott cégek összes árbevétele meghaladja az alágazat egészének 35%-át, az alkalmazásban állók terén pedig a 25%-át. Az ellenpólust a bőr- és cipőipar képviseli, ahol a szervezeti tagok részesedése az alágazat teljes árbevételéből nincs 10%, alkalmazásban állóiból pedig csak közelíti a 15%-ot. Szakágazati szinten még látványosabbak a különbségek. Kiemelkedő reprezentáltságot mutató területek elsősorban a textiliparban vannak, ahol több szakágazat esetében 50%-ot közelítő vagy azt meghaladó az MKSZ-, TMTE- és TTE-tagok együttes részesedése az árbevétel összege és / vagy az alkalmazottak száma terén. A helyenként előforduló 100% feletti értékek ugyanakkor rámutatnak a felhasznált adatbázisok gyengeségeire is. A KSH árbevételi és foglalkoztatotti statisztikáinak alapját képező, legalább 5 főt foglalkoztató cégekre kiterjedő adatok nem ölelik fel az egyes al- és szakágazatok egészét, másrészt az iparág egésze felől a szakágazatok felé haladva nő a bizonytalanság, illetve egy-egy cég besorolásának változásai / eltérései jelentős mértékben módosíthatják a korábbi arányokat. A ruházati iparban a jelentős súlyú szakágazatként ismert felsőruházat, illetve alsóruházat gyártása (1413, 1414) szervezettségi mutatói figyelemre méltóak, míg a bőr- és cipőiparban inkább a lábbeligyártás (1520) mutat jobb lefedettséget. Feltűnő ugyanakkor a messze legjelentősebb árbevételű – és az ezredforduló után kiemelkedő dinamikát mutató – „Táskafélék, szíjazat gyártása” (1512) szakágazat gyenge reprezentációja. Így – bár az eddigi próbálkozások sikertelennek bizonyultak – továbbra is fontos cél lehet tagok toborzása ebből a szakágazatból. A gyártó szakágazatok többségénél jobban szervezett a szolgáltatások részeként számon tartott textiltisztító szakágazat, mely az e körben regisztrált működő vállalkozások közel 3%-át, az összes alkalmazásban álló több mint felét tudja a soraiban.

(3) Harmadrészt, a beszervezett vállalkozások létszáma, illetve foglalkoztatási és árbevételi mutatói között fennálló disszonanciák jól mutatják, hogy a vizsgált szervezetek tagsága körében az iparág egészéhez képest **felülreprezentáltak a közép- és nagyvállalatok**. A szakágazatok között csak a „Textilszövés” (1320) és a „Kötéláru gyártása” (1394) mutat fordított szerkezetet. Figyelemre méltó, hogy kevés az olyan szakágazat, ahol a legnagyobb árbevételű (TOP-5) cégek közül ne lenne legalább egy tagként jelen a vizsgált szervezetekben. Több szakágazatban a legnagyobb ott regisztrált cég is résztvevője valamelyik munkaadói szervezetnek: ilyen a Coats Magyarország Kft. (1310), a Paulig Hungarpet Kft. (1393), az Adorján-Tex Kft.

(1412), a Calida Magyarország Kft. (1414), valamint a Szegedi SZEFO Zrt. (1439). Az „Alsóruházat gyártása” (1414) és a „Textil, szőrme mosása, tisztítása” (9601) szakágazat még ebből a mezőnyből is kiemelkedik, hiszen az öt-öt legnagyobb cégükből három-három vállalkozás (Calida Magyarország Kft., Felina Hungaria Kft., Mey-Hungaria Divatfehérnemű Készítő Kft., illetve Salesianer Miettex Magyarország Kft., Referencia Mosodák Zrt., Bardusch Bértextília Kft.) tag a vizsgált szervezetek valamelyikében. E tapasztalatok azt mutatják, hogy a hazai tulajdonú vállalkozások mellett a külföldi leányvállalatokra is hatása van e szakmai szervezeteknek.

A Magyar Könnyűipari Szövetség, a Textilipari Műszaki és Tudományos Egyesület, illetve a Bőr- és Cipőipari Egyesülés nem fedi le ugyanakkor maradéktalanul a könnyűipar gyártói oldalát. Mint láttuk e szakágazatok kimaradása alapján, a bőr- és szőrmekikészítéssel foglalkozó vállalkozások (TEÁOR: 1511), illetve a bőrruházat (1411) és szőrmecikkek gyártói (TEÁOR: 1420) a **Magyar Szőrme- és Bőripari Szövetségbe** szerveződnek, melynek fő tevékenysége szintén a „szakmai érdekképviselet” (TEÁOR: 9412). A sorai között jellemzően egyéni és mikroméretű társas vállalkozásokat nyilvántartó szervezet létszáma pártoló tagokkal – a honlapján szereplő információk alapján – 35-40 között alakul, és nem mutat átfedést sem az MKSZ, sem a vizsgált három tagszervezet vállalkozásaival (MSZBSZ 2021). A Magyar Szőrme- és Bőripari Szövetség ugyanakkor az MKSZ együttműködő partnerei között szerepel, utóbbi szervezet pedig meghatározó szerepet játszott az európai bőripar 2020. évi társadalmi és környezeti helyzetjelentésének elkészítését célzó COTANCE projekt Magyarországot érintő részében. A projekt keretében végzett vizsgálatok részben a Magyar Szőrme- és Bőripari Szövetség tagjaira is kiterjedtek.

Végül, akad még egy releváns szegmense a könnyűipari tevékenységeknek, mely saját szervezet keretében működik, de nincs intézményesült kapcsolata a Magyar Könnyűipari Szövetséggel vagy annak valamely tagszervezetével. Ez a tömörülés az 1993-ban alakult **Ortopéd Cipőkészítők Szövetsége**. A 17 vállalkozás és magánszemély által alapított érdekképviseleti szervezet létszáma előbb 48-ra emelkedett, majd e szereplők átalakulásával / megszűnésével, illetve új cégek megjelenésével 40-re csökkent (OCSZ 2021). Fő tevékenysége a „szakmai érdekképviselet” (TEÁOR: 9412). A piaci szegmens határterületként értelmezhető a lábbelikészítés (TEÁOR: 1520) és az orvosi eszközök gyártása (TEÁOR: 3250) között, ennek megfelelően tagjai is főként e két szakágazatból verbuválódnak. A szervezet

honlapján szereplő és vállalati adatbázisokban is megtalálható 33 db társas vállalkozás 1500 fő alkalmazásban állót és több mint 12 milliárd forint árbevételt jelentett 2019-ben. A könnyűipar (1392, 1520), orvosi eszközgyártás (3250), illetve egyéb gazdasági ágazatok között megoszló társas vállalkozások egymáshoz viszonyított súlyát szemlélteti a 2.4. ábra. Míg a vállalkozások száma és (különösen) összesített árbevétele alapján meghatározó az orvosi eszközgyártás, egy csomagoló cégként (TEÁOR: 8292) regisztrált nagy rehabilitációs foglalkoztató miatt az alkalmazásban állók száma alapján a szervezet egyéb gazdasági ágazatokban regisztrált tagjai dominálnak. Bár a gyógyászati célú lábbeli készítése speciális piaci környezetben zajló tevékenység, a Magyar Könnyűipari Szövetség számára megfontolandó a szervezeti szintű kapcsolatfelvétel e vállalkozások képviselőivel. Egyes ortopéd cipőkészítők – így a szervezet jelenlegi vezetőjét adó debreceni cég – a kézzel varrott egyedi luxuscipők piaci szegmensében is jelen vannak, így tevékenységük túlmutat a gyógyászati célú lábbelikészítésen.

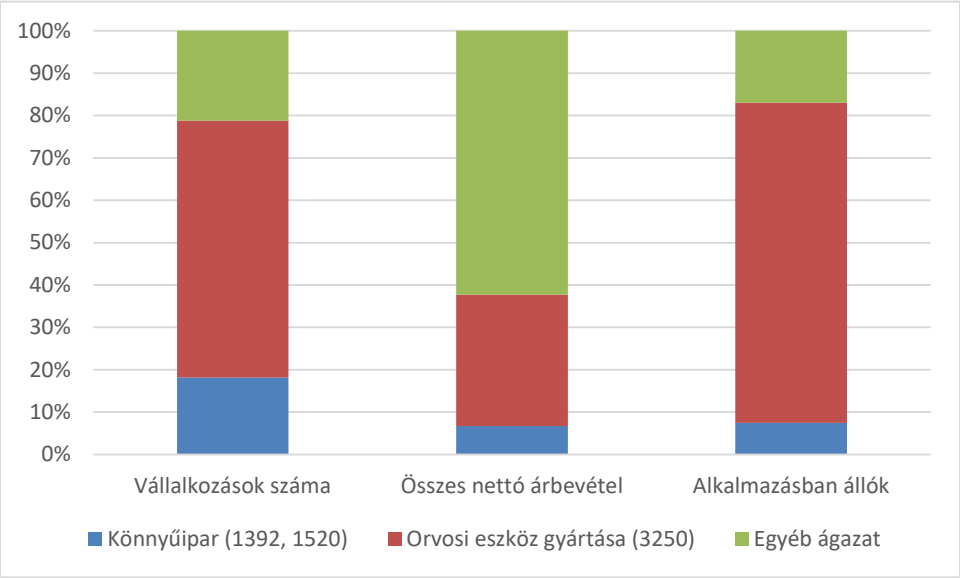

2.4. ábra: Az Ortopéd Cipőkészítők Szövetsége tagjainak megoszlása főbb gazdasági ágazatok szerint; forrás: OCSZ adatai, IM elektronikus céginformációs adatbázis

A szervezeti kapcsolatépítés következetesebben megcélzott területe lehetne a **Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Kézműipari Tagozata** is. Az 1994. évi XVI. törvény értelmében 221 szakmát, köztük a könnyűipari szakmák jelentős részét is képviselő szervezet főként mikro- és kisvállalkozásokat tömörít. Nemcsak a hazai ipari vállalkozások jelentős részét kitevő körről beszélünk, de a „művészi kézművesség”

keretében őrzött tevékenységek a nemzeti hagyományok ápolásában, a kulturális örökség megőrzésében is meghatározó szerepet játszanak (BKIK 2021).

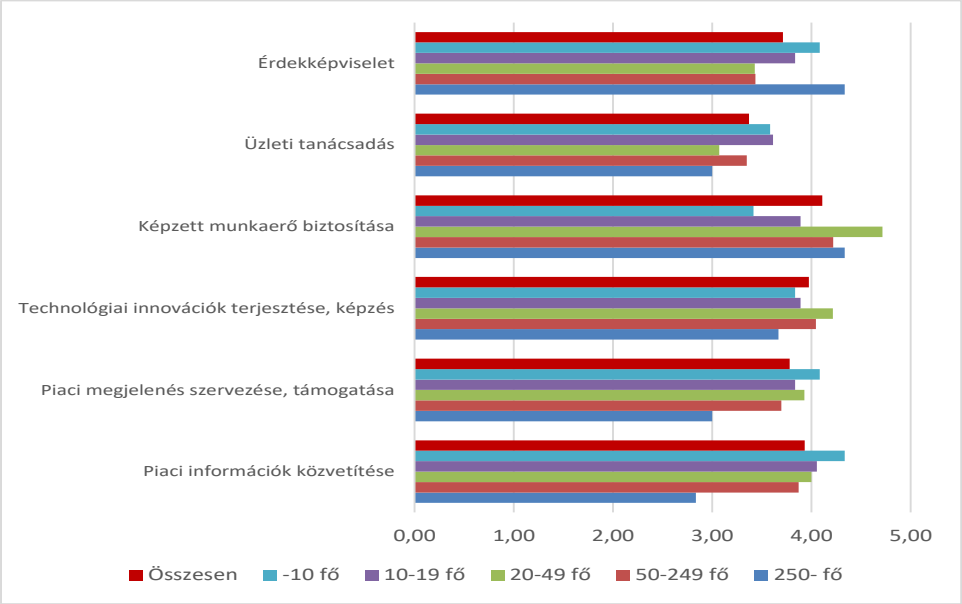

2.5. ábra: Miben és mennyire tudná cégét hatékonyan segíteni egy iparág egészét átfogó szakmai szervezet? (átlagosztályzatok a válaszadók nagyságrendje alapján); forrás: MKSZ

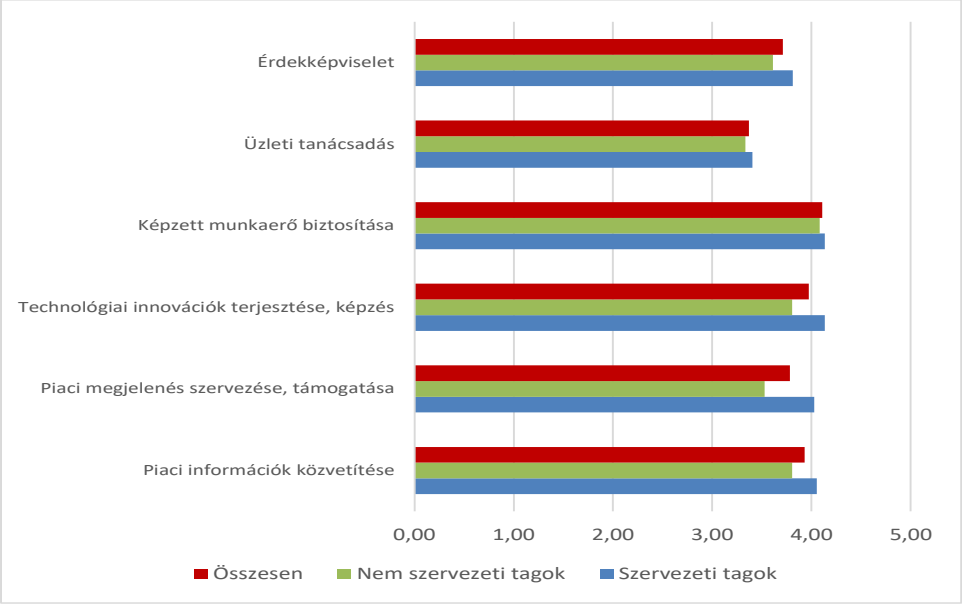

2.6. ábra: Miben és mennyire tudná cégét hatékonyan segíteni egy iparág egészét átfogó szakmai szervezet? (átlagosztályzatok szervezeti aktivitás alapján); forrás: MKSZ

A projekt keretében a Magyar Könnyűipari Szövetség **kérdőíves felmérést** is végzett, mely az általános helyzet és a koronavírus-járvány hatásai mellett elsősorban a projekt céljainak megfelelő gazdasági, társadalmi és környezeti fenntarthatósági kérdésekre, illetve a jelen témánk szempontjából releváns iparági együttműködések

feltérképezésére irányult. A több mint 1500 (nemcsak a szűkebb értelemben lehatárolt TCLF iparágban működő) szereplőnek kiküldött kérdőívet 73 válaszadó töltötte ki.

A munkaadókat összefogó szervezetek tagtoborzása szempontjából kedvező körülmény, hogy az MKSZ kérdőívének tükrében érzékelhető némi mozgástér az **iparág szervezettségének javításában**. Egy, az iparág egészét átfogó szakmai szervezet támogató szerepével kapcsolatban feltett kérdésre alapvetően pozitív visszajelzések (N=73) érkeztek. Valamennyi felsorolt területen közepes feletti átlagosztályzatok születtek: legkritikusabb területnek a **képzett munkaerő** biztosítása, a **technológiai innovációk** terjesztése, képzés és a **piaci információk** közvetítése bizonyult. A legtöbb válaszadó itt látja leginkább cége megsegítésének lehetőségét egy iparági szakmai szervezet által. Figyelemre méltó, hogy a preferenciák némiképp eltérnek a **válaszadók nagyságrendje** alapján: a képzett munkaerő hiánya például elsősorban a nagyvállalatok problémája, míg a piaci információk közvetítése leginkább a mikrovállalkozásoknak fontos. Csekély különbség van a cégek osztályzatai között szervezeti aktivitás alapján. A **kívülállók is látnak lehetőséget** tevékenységük külső megtámogatásában: a különbség a szervezeti tagokat és kívülállókat tömörítő két válaszadói csoport között ráadásul az összességében legkomolyabb problémaként megjelölt képzett munkaerő biztosítása terén a legcsekélyebb (2.5-2.6. ábra). A szervezeti tagságot érintő felsorolásban a Bőr és Cipőipari Egyesülés, a Bőr-, Cipő- és Bőrfeldolgozóipari Tudományos Egyesület (BCBTE), a Magyar Könnyűipari Szövetség, a Magyar Szőrmeipari Szövetség, a Textilipari Műszaki és Tudományos Egyesület (TMTE), a Textiltisztító Egyesülés, valamint a VOSZ Textil és Ruházati Ipari Szekció szerepelt. A kiegészítő kérdésre adott válaszokban (N=37) leggyakrabban megnevezett szervezetek a TMTE (48%), az MKSZ (18%) és a VOSZ (18%) voltak, mely valamelyest tükrözi a textil- és ruhaipari cégek felülreprezentáltságát a mintában.

3. A MUNKAVÁLLALÓI OLDAL SZERVEZETI HÁTTERE

A könnyűipar szakszervezeti szereplőinek története messzebb nyúlik vissza a múltba, mint a munkaadói szövetségeké. A három alág munkavállalóit képviselő szakszervezetek közül a **Bőripari Dolgozók Szakszervezete** indult elsőként szerveződésnek. 1868-ban hozták létre az Általános Cipészmunkások Szakegyletét, mely később a csizmadiákkal egészült ki: így jött létre 1872-ben a Cipész és Csizmadia Munkások és Munkásnők Szakegylete. Az iparág munkavállalóinak következő

szerveződése 1892-ben alakult meg, Bőröndös, Szíjgyártó, Nyerges Munkások Szakegylete néven. A szakszervezetek működésének középpontjában az alacsony bérek és a 14-16 órás munkanap, illetve a rossz munkakörülmények elleni küzdelem állt. Törekvéseik fontos eleme volt a kollektív szerződésekért folytatott harc. A mozgalom erősödését szimbolizálta a Dob utcában, 1920 végén kialakított új székház.

A II. világháború után 1945-ben előbb a Magyar Bőripari Munkások Országos Szabad Szakszervezete, majd 1949-ben a Bőripari Dolgozók Szakszervezete jött létre: utóbbi felülről létrehozott konstrukció volt, a Szakszervezetek Országos Tanácsa (SZOT) mondta ki megalakulását. A nagyipari keretek között megerősödő **iparág szakszervezeti szervezettsége** is nagyarányúvá vált. A munkavállalók képviselete elsősorban a bérezés, az üdülés, továbbá szociális, egészségügyi és munkavédelmi intézkedések, illetve a gyermekek bölcsődei, óvodai elhelyezése, a beiskolázás támogatása kapcsán nyilvánult meg. A vállalatoknál dolgozó szakszervezeti bizalmik egyetértési joggal bírtak a dolgozók személyi alapbérének megállapítása terén. A szakszervezetek helyzetének tisztázása érdekében, a rendszerváltás előestéjén, 1988-ban kimondásra került, hogy a szakszervezetek nem részei a hatalomnak.

A rendszerváltás időszakában szervezett BDSZ szakszervezeti kongresszusok (1989-ben és 1991-ben) rámutattak egyrészt a bőrös, cipős és konfekciós szakma intenzívebb képviseletének igényére, illetve döntöttek a szakszervezet egyben tartása mellett. Azonban munkavállalói érdekképviselet jelentősen gyengült a **rendszerváltás gazdasági átalakulásának** hatására. (1) Egyrészt, a létszámleépítésekkel, illetve cégek felszámolásával több ezer fővel csökkent az iparági munkavállalók és szakszervezeti tagok létszáma. (2) Másrészt, az iparág szervezeti felaprózódása, valamint az újonnan alapított vállalkozások munkavállalóinak csekély szervezettsége tovább rontott a munkavállalók érdekérvényesítő képességén. Az egyik legnagyobb iparági munkaadónak számító Tisza Cipőgyár esetében például **területi alapokra** helyezték a szakszervezet működését, hogy a nagyvállalat szervezeti felaprózódása ne járjon együtt a szakszervezet darabokra hullásával, és ne csökkentse a munkavállalói érdekképviselet hatékonyságát: így az összes utódvállalat, amely megörökölte elődjétől a munkavállalók szervezettségét, ugyanazzal a területi szakszervezettel kellett, hogy tárgyaljon a foglalkoztatás feltételeiről. Más kérdés, hogy az újonnan létrehozott vállalkozásoknál itt sem sikerült jelentős hídfőállásokat kialakítania a területi alapon működő szakszervezetnek. Az iparág zsugorodása és a

megmaradt iparági szereplők munkavállalóinak csökkenő mértékű szervezettsége együtt vezetett a szakszervezeti taglétszámok zuhanásához.

A fogyó létszám fenntarthatatlanná tette a korábbi szervezeti kereteket: a költségek kigazdálkodása érdekében megfogalmazódott a **szervezeti átalakítás** szükségessége: 2008-ban elhatározták, hogy három szakmával is tárgyalásokat kezdenek az egyesülésről. E három potenciális partner a Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége, a Vasas Szakszervezeti Szövetség, valamint a HVDSZ 2000 (Helyiipari és Városgazdasági Dolgozók Szakszervezete) voltak. Végül, 2011-től a Bőripari Dolgozók Szakszervezete (BDSZ) a nevet módosító Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezetének (BDSZ) részévé vált, és 2018-ban ünnepelte fennállásának 150 éves évfordulóját (BDSZ 2021).

A **Ruházatipari Dolgozók Szakszervezetének** története 1876-tól, a szabómunkások mozgalmának kibontakozásától datálható. 1877-ben jött létre a Szabósegédek Egylete, majd 1893-ban kiadták az első szaklapjukat is. A bőr- és cipőiparban zajló érdekérvényesítési küzdelmekhez hasonlóan itt is a munkaidő csökkentése, a béremelés, illetve a pihenő idők és tisztességes normák kialakítása körül zajlottak a csatározások. A II. világháború után, 1952 és 1956 között átmenetileg egyesült a **Textil- és a Ruházatipari Dolgozók Szakszervezete**, hogy később újra a különválás útjára lépjenek. A rendszerváltás után itt is a gyárbezárásokkal, illetve szervezeti átalakításokkal együtt járó jelentős munkavállalói (és tagsági) létszámcsökkenés okozott komoly kihívásokat. Hasonló okokból, mint a Bőripari Dolgozók Szakszervezete esetében, itt is felvetődött a más szervezetekhez történő csatlakozás, mely valamivel hamarabb, 2009-ben valósult meg: azóta a ruházati ipar munkavállalóinak érdekképviselete a Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezetének keretében működik tovább (BDSZ 2021).

A vizsgált három alág közül legkésőbb a **textilipari munkásmozgalom** bontakozott ki Magyarországon, mivel a 19. század gazdasági realitásai (Habsburg Birodalom, majd Osztrák-Magyar Monarchia keretei között érvényesülő erős osztrák és cseh verseny) mellett a hazai textilipar fejlődése gátolva volt. Az első textilgyári sztrájkra az Újpesti Jutagyárban került sor 1890-ben, melyet 1895-ben az Újpesti Pamutfonó és Szövőgyárban bekövetkezett munkabeszüntetés követett. Mindkét esetben a munkaidő csökkentése és a béremelés követelése volt napirenden. 1899-ben már négy textilipari szakegylet létezett, 1905-ben pedig megalakult a

Magyarországi Textilipari Munkások és Munkásnők Szövetsége. 1906-ban adták ki először a Textilmunkás szaklapot. Ennek ellenére, a 20. század elején viszonylag szervezetlen maradt a két világháború közötti időszak **importpótló iparosítása** keretében dinamikusan fejlődő textilipar gyorsan növekvő munkássága. A szervezetlenség körülményei között vezetett harcok az 1920-as években csak részben voltak sikeresek, de nagyobb részük kisebb-nagyobb béremeléssel végződött. A II. világháború után az iparág dinamikus növekedésével a szakszervezeti taglétszám is látványosan gyarapodott, és elérte a **100 ezres nagyságrendet**. E folyamat fordult visszájára – a korábban ismertetett okokból – a rendszerváltás után: a változásokra reagálva, a Textilipari Dolgozók Szakszervezete is egyesült 2009-ben a Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezetével (BDSZ 2021).

Az ezredforduló után megszerveződő **Könnyűipari Ágazati Párbeszéd Bizottságok munkavállalói oldalán** 2004-ben még a három tárgyalt szakszervezet (Bőripari Dolgozók Szakszervezete, Ruházatipari Dolgozók Szakszervezete, Textilipari Dolgozók Szakszervezete) külön-külön jelent meg, de jelen volt rajtuk kívül a HVDSZ 2000, valamint a Munkástanácsok Textil és Ruházati Ágazata is. Az ágazati párbeszéd bizottságok összetételét szabályozó előírások (az ágazati párbeszéd bizottságokról és a középszintű szociális párbeszéd egyes kérdéseiről szóló 2009. évi LXXIV. törvény és a végrehajtásáról szóló 22/2009. (IX. 30.) SZMM rendelet) szerint a munkavállalói oldal képviseletére azok a szervezetek jogosultak, melyek legalább 10 munkáltatónál vannak jelen (szervezeti háttérrel és tisztségviselővel) és a munkavállalók legalább 1%-át tömörítik, vagy legalább 3 munkaadónál vannak jelen, de ebben az esetben az iparág munkavállalóinak legalább 10%-át képviselik. Ugyanakkor azt is tartalmazza a szabályozás, hogy a különböző szervezetek a feltételek teljesítése érdekében koalícióra léphetnek.

Ezért is beszédes, hogy a 2010-ben megalakult újabb **Könnyűipari Ágazati Párbeszéd Bizottságban** a Ruházatipari Dolgozók Szakszervezete és a Bőripari Dolgozók Szakszervezete összefogásával létrehozott **Ruha-Bőr Koalíció** (14 munkahelyi szervezet, 736 munkavállaló tag, az ágazatban munkaviszonyban foglalkoztatottak 1,3%-a) volt a munkavállalói oldal egyik képviselője. Ugyanakkor, a Textilipari Dolgozók Szakszervezete (14 munkahelyi szervezet, 1476 munkavállaló tag, az ágazatban munkaviszonyban foglalkoztatottak 2,6%-a) továbbra is önállóan vett részt a szervezet munkájában. További **szervezeti koncentráció** történt a KÁPB

legutóbbi (2016) megszervezésekor: az Ágazati Részvételt Megállapító Bizottság határozata alapján a munkavállalói oldalt a mindhárom könnyűipari szakszervezetet integrált **Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezete** képviseli (17 iparági munkáltatónál 18 alapszervezet, az ágazat munkaviszonyban állóinak 3,5%-ával).

A munkaadói oldal szervezeteivel szemben a szakszervezet jóval kevesebb helyen, de jellemzően a **legnagyobb vállalkozásoknál** van jelen. Szinte az ország valamennyi nagyobb régiójában találunk céget szakszervezeti képviselettel, azonban – az iparág földrajza ismeretében – Kelet-Magyarországon valamivel gyengébbnek tűnnek a munkavállalói érdekképviselet hídfőállásai. Miután a 3.2-3.3. ábrák 2019. évi foglalkoztatási és árbevételi adatok alapján készültek, fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a vásárosnaményi ruhagyár időközben felszámolás alá került: a szakszervezet ott jelenleg területi alapszervezetet működtet és az átalakítás állapotában van.

Figyelembe véve a könnyűiparban regisztrált nagy- és középvállalkozások ma is számottevő létszámát, **jelentős tartalékok** rejlenek a szakszervezet bővítésében: 2020 elején 22 db 250 fő feletti foglalkoztató és 119 db 50-249 fő között foglalkoztató cég működött az iparágban, de ebből a szakszervezet előbbi körben 7 db, utóbbi csoportban 3 db vállalkozást fedett le csupán. Ezzel együtt is komoly fegyvertény, hogy az egész TCLF szektor legnagyobb árbevételű és egyik legnagyobb foglalkoztató vállalkozásánál több száz fő beszervezésével a közelmúltban sikerült megalakítani a BDSZ helyi alapszervezetét. A **konvergencia régiókban** található fontosabb TCLF telephelyek közül Csongrádban, Bács-Kiskunban, Hajdú-Biharban és Baranyában 2021 elején semmilyen formában nincs jelen a szakszervezet (3.1-3.3. ábra).

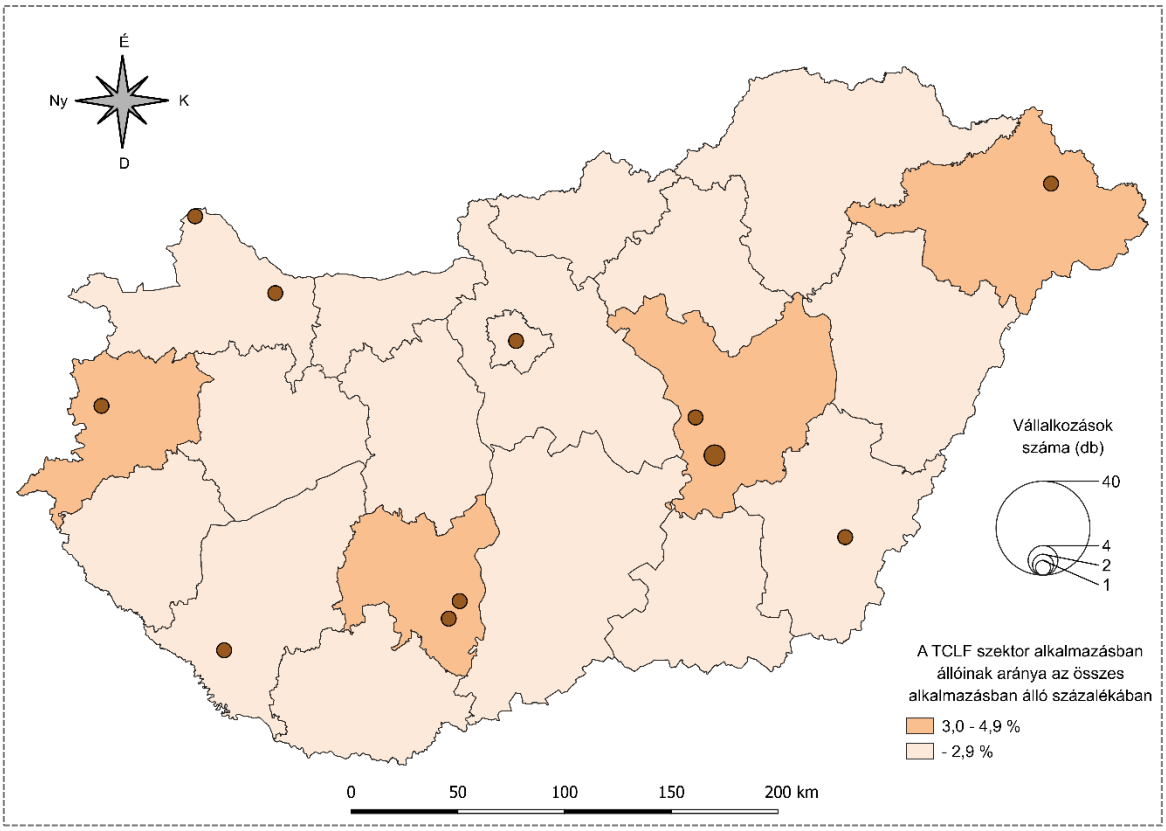

3.1. ábra: BDSZ alapszervezetek által érintett vállalkozások száma a könnyűiparban; forrás: BDSZ, IM elektronikus céginformációs rendszer

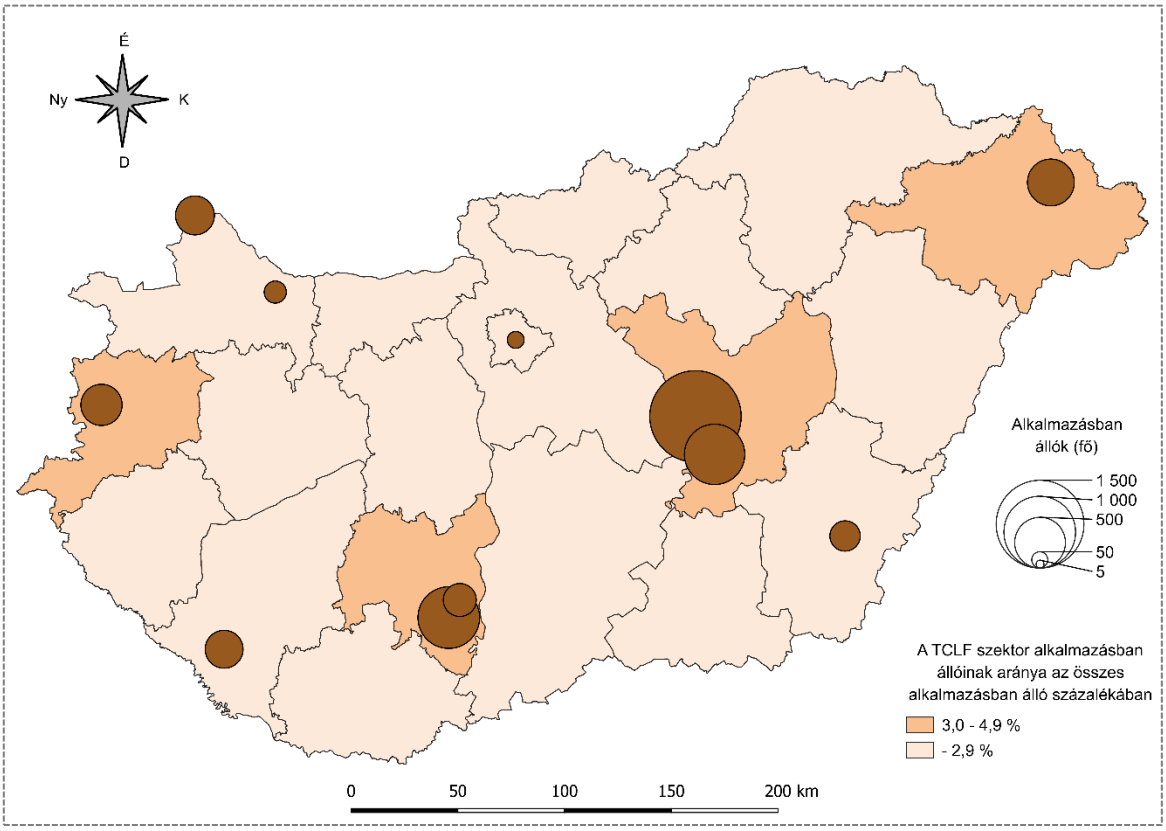

3.2. ábra: BDSZ alapszervezetek által érintett vállalkozások alkalmazásban állói a könnyűiparban; forrás: BDSZ, IM elektronikus céginformációs rendszer

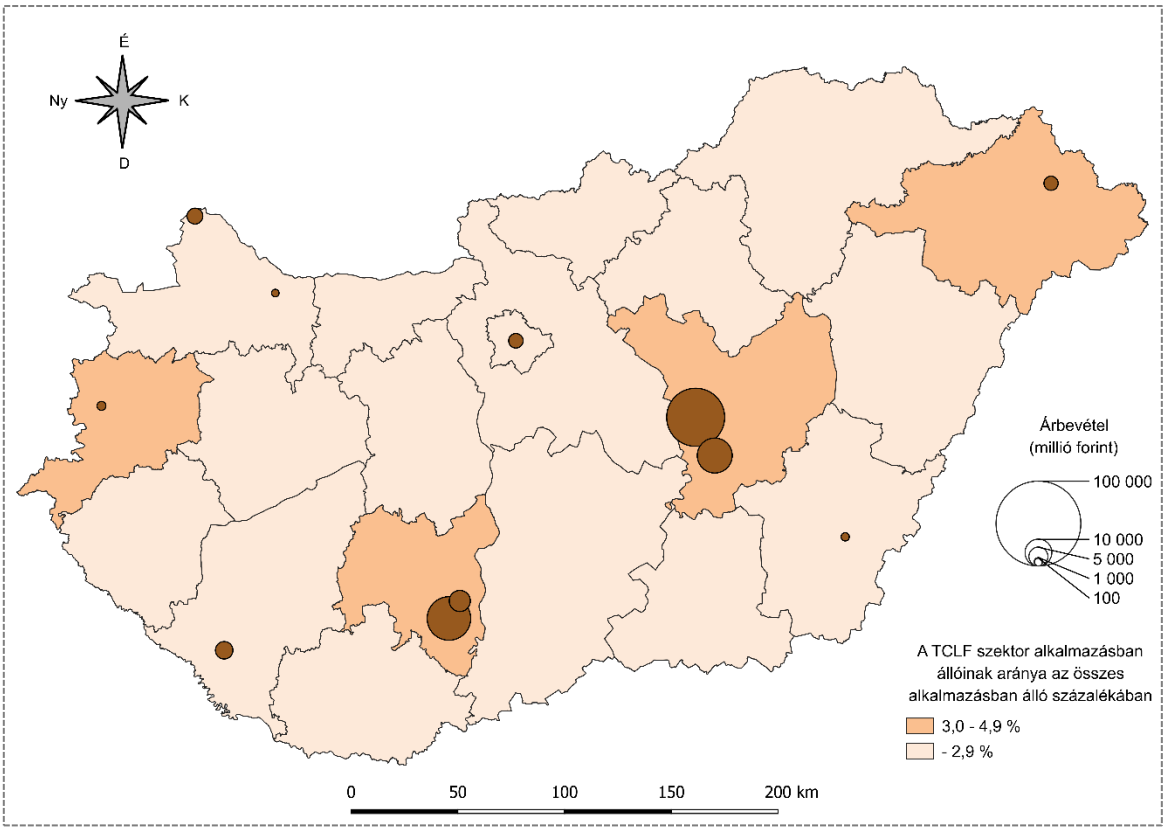

3.3. ábra: BDSZ alapszervezetek által érintett vállalkozások nettó árbevétele a könnyűiparban; forrás: BDSZ, IM elektronikus céginformációs rendszer

A munkavállalói oldal szerveződése többnyire a **munkaadói szervezetek komplementereként** jelenik meg, azaz a szakszervezet jellemzően olyan cégeknél van jelen, melyek nem tagjai egyik munkaadói szervezetnek sem. A könnyűipar statisztikai határain belül csupán három textilipari és egy ruhaipari cégről jelenthető ki, hogy mindkét szférában jelen van. Ez a Könnyűipari Ágazati Párbeszéd Bizottságban folyó munka egy másik megközelítési lehetőségére mutat rá: nem csupán a munkaadói és munkavállalói oldal tárgyalásainak fórumaként értelmezhető, de egyúttal alkalmas eszköznek látszik arra, hogy az **iparág nagyobb részét lefedő módon** történjenek a könnyűiparral kapcsolatos eszmecserék. Míg a vállalkozások száma alapján a textil-, ruha-, bőr- és cipőipar, illetve textiltisztító szakágazat bő 5400 működő vállalkozásának 1,4%-át fedi le a két szféra, addig az alkalmazásban állóknál közel 30%-os, míg az árbevétel terén csaknem 50%-os szervezettségről beszélhetünk a 2019. évi adatok alapján (3.1-3.3. táblázat). E mutatók mögött alágazatonként eltérő teljesítmények húzódnak a munkaadó és munkavállalói oldal részéről. Míg a textil- és a ruházati iparban, illetve a textiltisztító szakágazatban a munkaadói oldal minden mutatóban erősebb, addig a bőripar alkalmazásban állóit és árbevételét tekintve a

munkavállalói oldal felé billen a mérleg: utóbbi fejlemény nagyban köszönhető az alág TOP-5 nagyvállalatából kettő beszervezésének. A lábbeligyártás esetében pedig az árbevételek terén mutatkozik kiegyensúlyozottnak a munkaadói és munkavállalói oldal súlya: az iparág munkavállalói oldalon szereplő egyik legnagyobb vállalatát munkaadói oldalon tíz kisebb cipőgyártó cég összesített teljesítménye ellensúlyozza.

3.1. táblázat: A munkaadói és munkavállalói oldal szervezeti komplementaritása, a vállalkozások száma (db) alapján; forrás: MKSZ, BCE, TMTE, TTE, BDSZ, KSH, IM adatai

Alágazatok	Munkaadói oldal	Munkavállalói oldal	Együtt (átfedés nélkül)	Együtt (iparág %-ában)
Textilipar	17	4	18	1,3
Ruházati ipar	25	3	27	0,9
Bőripar	2	2	4	1,4
Lábbeligyártás	10	1	11	4,5
Textiltisztító ipar	13	0	13	2,9
Összesen	**67**	**10**	**73**	**1,4**
Egyéb	50	2	51	
Mindösszesen	***117***	***12***	***124***	

3.2. táblázat: A munkaadói és munkavállalói oldal szervezeti komplementaritása, a cégek alkalmazásban állói (fő) alapján; forrás: MKSZ, BCE, TMTE, TTE, BDSZ, KSH, IM adatai

Alágazatok	Munkaadói oldal	Munkavállalói oldal	Együtt (átfedés nélkül)	Együtt (iparág %-ában)
Textilipar	1 841	735	2 123	29,0
Ruházati ipar	3 497	1 057	4 259	20,8
Bőripar	144	2 375	2 519	51,6
Lábbeligyártás	1 393	552	1 945	34,8
Textiltisztító ipar	1 162	0	1 162	53,1
Összesen	**8 037**	**4 719**	**12 008**	**29,7**
Egyéb	1 520	257	1 681	
Mindösszesen	***9 557***	***4 976***	***13 689***	

3.3. táblázat: A munkaadói és munkavállalói oldal szervezeti komplementaritása, a cégek árbevétele (millió forint) alapján; forrás: MKSZ, BCE, TMTE, TTE, BDSZ, KSH, IM adatai

Alágazatok	Munkaadói oldal	Munkavállalói oldal	Együtt (átfedés nélkül)	Együtt (iparág %-ában)
Textilipar	53 367	14 753	57 776	40,4
Ruházati ipar	22 206	7 592	26 197	26,8
Bőripar	1 119	73 840	74 959	57,9
Lábbeligyártás	15 154	14 217	29 370	56,7
Textiltisztító ipar	14 891	0	14 891	n.a.
Összesen	**106 736**	**110 401**	**203 193**	**48,1**
Egyéb	131 751	3 704	134 775	
Mindösszesen	***238 487***	***114 106***	***337 968***	

3.4. táblázat: Az IndustriAll szervezettsége Európa különböző régióiban; forrás: IndustriAll és Eurostat adatai alapján

	Szakszervezetek száma (db)	Szakszervezeti tagok összesen (ezer fő)	Iparban foglalkoztatott (ezer fő)	Szakszervezeti tagok aránya (%)
Központi Régió (Ausztria, Németország, Svájc)	7	2 515	10 286	24,5
Északi-Balti Régió (Dánia, Észtország, Finnország, Izland, Lettország, Litvánia, Norvégia, Svédország)	31	1 049	2 272	46,2
Déli Régió (Ciprus, Görögország, Málta, Olaszország, Törökország)	25	823	8 499	9,7
Benelux Régió (Belgium, Hollandia, Luxemburg)	13	688	1 387	49,6
Délnyugati Régió (Franciaország, Monaco, Portugália, Spanyolország)	31	661	6 587	10,0
Brit-Ír Régió (Egyesült Királyság, Írország)	6	362	3 220	11,2
Keleti Régió (Csehország, Lengyelország, Magyarország, Szlovákia, Szlovénia)	21	299	6 415	4,7
Délkeleti Régió (Albánia, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Észak-Macedónia, Horvátország, Koszovó, Montenegró, Románia, Szerbia	46	262	3 184	8,2
Összesen	**180**	**6 659**	**41 850**	**15,9**

Iparban foglalkoztatottak a B+C+D+E nemzetgazdasági ágakban alkalmazásban állók 2018. évi létszáma alapján. Írországnál és Bosznia-Hercegovinánál 2017. évi, Törökországnál 2014. évi adatok, Észak-Macedóniánál a C+E nemzetgazdasági ágak 2017. évi adatai. Albánia, Koszovó és Montenegró, továbbá Málta adatai nélkül.

A Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezetének elődei már korábban is aktívan részt vettek a nemzetközi kapcsolatokban (pl. a bányászat, energiaipar és vegyipar területén született EMCEF és ICEM kezdeményezéseiben). A könnyűipar területén a TDSZ, az RDSZ és a BDSZ közös nemzetközi képviselettel, titkárral képviseltette magát a nemzetközi rendezvényeken, illetve a bizottsági munkában. A 2011 óta már mindhárom könnyűipari ágazat munkavállalói képviseletét felölelő BDSZ alapító tagja az **IndustriAll** 2012-ben létrehozott **globális és európai szakszervezeti tömörüléseinek**. A mindkét szinten számos iparágat felölelő együttműködés a repülőgépgyártás, az autóipar, a fémalapanyaggyártás, a vegy- és alapanyaggyártó ipar (pl. gumi, műanyag, papír, cement, üveg), az energiaipar, a védelmi ipar, az infokommunikációs szektor, a gépgyártás, a hajógyártás, a gyógyszeripar, valamint a

textil-, ruha- bőr- és cipőipar munkavállalói képviseleteire terjed ki. Az európai szervezetnek Magyarországról nemcsak a Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezete tagja, hanem a LIGA EVDSZ (Villamosenergia-ipari Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége), a MOL Bányász Szakszervezet, a Vasas Szakszervezet, továbbá a Magyar Vegyipari, Energiaipari és Rokon Szakmákban Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége is. A régióban Koszovó és Montenegró 2-2 db, Észak-Macedónia, Szlovákia és Szlovénia 3-3 db, Albánia, Bosznia-Hercegovina, Csehország és Horvátország 4-4 db, Szerbia 5 db, Lengyelország 6 db, Románia 10 db, míg Bulgária 12 db szervezettel képviselteti magát. A szervezetek száma nincs túlságosan szoros kapcsolatban a szakszervezeti mozgalom erejével, hiszen például Ausztriát és Németországot mindössze 2-2 db tömörülés képviseli (3.4. táblázat).

Európai szinten jelentős különbségek mutatkoznak a **szakszervezetek szervezettsége** terén. A Benelux-országokban és Észak-Európában az IndustriAll különböző szakszervezeteibe tömörült munkavállalók az iparban (2018-ban) foglalkoztatottak közel felét, a jellemzően német nyelvterületre kiterjedő Központi Régióban pedig mintegy negyedét adják. Ezzel szemben Európa perifériáin gyengébb a szakszervezetek szervezettsége (a Déli Régió mutatója Törökország meglehetősen régi – 2014. évi – adatai miatt, míg a Délkeleti Régió mutatója több ország ipari foglalkoztatási adatainak hiánya miatt felülmért). Különösen figyelemre méltó a szakszervezetek alacsony arányú taglétszáma az Európa új ipari műhelyeként számon tartott, Magyarországot is sorai között tudó Kelet-Közép-Európában (3.4. táblázat). A hazai szakszervezetek gyengülő befolyása tehát nem pusztán Magyarországra érvényes jelenség, és elgondolkodtató a térség ipari dinamikájának ismeretében…

Az IndustriAll honlapján szereplő ágazati értékelés szerint a hagyományos iparágak közé tartozó textil-, ruházati-, bőr- és cipőipar az elmúlt évtizedek masszív szerkezetváltása ellenére több mint 1,3 millió embert foglalkoztat az Európai Unióban, és további 2 millió munkavállalót Törökországban. Európában működik a világ néhány vezető műszaki textília gyártója, itt van a székhelye a fast fashion, illetve a luxus divatipar több globális vezető márkájának. Miközben a marketing és a tervezés jellemzően továbbra is Európában összpontosul, a gyártás veszített szerepéből az olcsó telephelyek javára, ahol a bérek és a munkakörülmények meglehetősen mostohák. A TCLF szektor ily módon a globalizáció egyik „frontharcosa” – annak minden pozitívumával és negatívumával együtt. Ebben a szektorban az IndustriAll

szakszervezeti tömörülés célja a bérek és a munkakörülmények javítása nemcsak Európában, de – a globális együttműködés keretében – harmadik országokban is. Az IndustriAll európai szinten három könnyűipari munkaadói szervezet (textil- és ruhaipar, bőripar, cipőipar) társadalmi párbeszédében képviseli a munkavállalói oldalt. Célja a társadalmi párbeszéd javítása, a szakszervezeti jogok elismertetése, a sikeresebb tudásmenedzsment és a vállalatok társadalmi felelősségvállalásának erősítése mind az Európai Unióban, mind a harmadik országokban (IndustriAll 2021).

4. A KÉT OLDAL EGYÜTTMŰKÖDÉSÉBEN REJLŐ POTENCIÁLOK

A munkaadói és munkavállalói szervezetek egyeztetéseinek fórumává 1988-tól az **ágazati szociális párbeszéd bizottságok** váltak Európában. Céljuk a problémák megállapodásos rendezése, a társadalmi béke megőrzése, illetve a szociális problémák mellett az adott ágazatot érintő egyéb lényeges kérdések megvitatása. Európai mintára Magyarországon is létrehozták a szakszervezetek és munkaadói érdekképviseletek kétoldalú intézményeként működő ágazati párbeszéd bizottságokat. 2003-2004-ben az elsők között alakult meg, és – több más hazai ágazati párbeszéd bizottsággal szemben – ténylegesen is működik az anyagban már többször említett **Könnyűipari Ágazati Párbeszéd Bizottság**. Ez az ágazat munkáltatóinak és munkavállalóinak érdekeit és törekvéseit tárja fel, közös álláspont kialakítására, illetve információcserére törekszik, javaslatokat, alternatívákat vizsgál meg valamennyi, a könnyűipart érintő kérdésben. 2004 után 2010-ben, majd 2016-ban új összetételben szerveződött újjá. Mind a munkáltatói, mind a munkavállalói oldalnak elemi érdeke az ágazati párbeszéd bizottság jövőben is folytatott működtetése, melyhez ugyanakkor – a részvételt szabályozó jogszabályi előírásoknak megfelelően – a **kritikus tömegek** fenntartására (és lehetőség szerinti növelésére) van szükség.

A munkaadói és munkavállalói oldal összefogásának a társadalmi párbeszéden és érdekképviseleten túl az **iparág megújításában, szerkezetváltásában** vagy – a globális értékláncok elméletkörének terminológiáját kölcsön véve – feljebb lépésében is jelentős szerepe lehet. E célt szolgálják a két oldal külön-külön vagy közösen **megvalósított projektjei**, melyek köréből kiemelkednek az európai együttműködés keretében lebonyolított kezdeményezések. Látogatást téve a Textil- és Ruhagyártók Európai Szervezete (EURATEX), az Európai Bőripari Szövetség (COTANCE) és az Európai Cipőipari Szövetség (CEC) honlapjain, az elmúlt évek és napjaink futó

projektjeinek leírása alapján nagyjából körvonalazhatók azok a **kihívások és lehetőségek**, melyekkel az iparág Európában szembesül (az EURATEX éppen az Európai Textilipari Stratégián dolgozik: ennek elfogadása idén várható). Ezek közül legfontosabb a digitalizáció, a társadalmi és környezeti fenntarthatóság, illetve az iparág humán erőforrás-igényeinek biztosítása, és ezen belül is alkalmazkodás a megváltozó szükségletekhez (4.1. táblázat). A listából jól látszik, hogy a hazai tapasztalatok alapján is szűk keresztmetszetnek számító **munkaerő-utánpótlás** kérdése európai szintű probléma. Szerepet játszik kialakulásában az iparág alacsony presztízse, mely – jelentős részben – a kereseti lehetőségek korlátozottságára vezethető vissza. A recept leírva egyszerűnek tűnik: olyan **termék- és tevékenység-szerkezet** felé kell mozdítani az iparágat, mely mellett versenyképes foglalkoztatási feltételek teremthetők a képzett és motivált fiatalok számára, ily módon téve újra vonzóvá és keresetté az iparágat. Ebben komoly szerepe lehet az iparág technológia-vezérelt átalakulásának is, melynek jelentőségére – az MKSZ kérdőíves felmérésének eredményei és terepi tapasztalataink alapján – a hazai iparági szereplők is felfigyeltek.

4.1. táblázat: Az európai iparági szervezetek lezárt és aktuális projektjei; forrás: EURATEX, COTANCE, CEC

Textil- és Ruhagyártók Európai Szervezete (EURATEX)	**Európai Bőripari Szövetség (COTANCE)**	**Európai Cipőipari Szövetség (CEC)**
Futó projektek Skills4Smart TCLF Industries 2030 – képzési és átképzési stratégia a TCLF szektor modernizációja érdekében DeFINE – a divat és a legkorszerűbb technológia párosításán alapuló innovációs hálózat fejlesztése Európában LIFE DeNTreat – az olcsó és fenntartható szennyvízkezelés lehetőségeinek kutatása a digitális textilnyomtatás egyes típusaiból származó nitrogénszennyezés csökkentése érdekében	*Futó projektek* ERICA - Leather: az iparágban kötött kollektív szerződések európai adatbázisának összeállítása SER 2020 – az európai bőripar társadalmi és környezeti fenntarthatósági jelentése Skills4Smart TCLF Industries 2030 – képzési és átképzési stratégia a TCLF szektor modernizációja érdekében	*Futó projektek* Success Road – családi vállalkozások generációváltásának támogatása In My Shoes – a cipőgyártás vonzerejének növelése a fiatalok körében SciLED – a 21. század cipőtervezéséhez szükséges képességek fejlesztése (kényelem, fenntarthatóság, divatosság, tudományos eredményekre építkezés) LIFE GreenShoes4All – a cipőgyártás ökológiai lábnyomának csökkentése Skills4Smart TCLF Industries 2030 – képzési és átképzési stratégia a TCLF szektor modernizációja érdekében

Korábbi projektek TeXDR – társadalmi párbeszéd a textil- és ruhaiparban, CSR hálózat az európai KKV szektornak ART-CHERIE – európai kulturális örökség kiaknázása a textil- és ruhatervezésben, fiatal divattervezők inspirálása és helyzetbe hozása CREATIVEWEAR – interakció és tartós együttműködések kialakítása a textil- és ruhaipar kisméretű vállalkozásai, valamint különböző szakmai és művészeti hátterű kreatív szereplők között RESYNTEX – új biokémiai újrahasznosítási technológiák fejlesztése a fogyasztás utáni textilhulladékok csökkentéséért és együttműködésen alapuló új üzleti modell kialakítása a textil- és ruházati ipar, valamint a vegyipar között a textilhulladékból visszanyert anyagok hasznosításáért Digital TCLF 2025 – a TCLF szektor digitalizációja eBIZ 4.0 – a digitális adatforgalom feltételeinek kialakítása a textil- és divatipari ellátási láncokban TEXAPP – vállalatnál folyó tanulószerződéses gyakorlati képzések népszerűsítése és bevezetésének / alkalmazásának elősegítése különösen a textil- és ruházati ipar mikro-, kis- és középvállalkozásai körében (egy képzési folyamatrendszer és a hozzá kapcsolódó eszközök kifejlesztése, melyek segítik a cégeket a tanulószerződéses gyakorlati képzések megvalósításában, minőségének javításában)	*Korábbi projektek* Leather is my job! – a bőripar vonzerejének növelése a fiatalok körében Due Diligence for Healthy Workplaces in the Tanning Industry – egészséges munkahelyek a bőriparban Digital TCLF 2025 – a TCLF szektor digitalizációja Supplies and transparency – a bőripar nyersanyagellátásának átláthatósága	*Korábbi projektek* Digital TCLF 2025 – a TCLF szektor digitalizációja Fit2Comfort – a kényelmi és egészséges cipőgyártás képzési hátterének fejlesztése In My Shoes – a cipőgyártás vonzerejének növelése a fiatalok körében Learn2Work – a Gyártóiskola Modell adaptálása a cipőgyártásban a fiatalok oktatása, képességfejlesztése érdekében Shoes Made in EU – a cipőgyártás szakképzési hátterének korszerűsítése High-End-Shoe – innovatív képzés a luxus lábbelik gyártásának fejlesztése érdekében Knowledge4Foot – K+F képességek fejlesztése a cipőipari dolgozók körében Step 2 Sustainability – a fenntartható cipőgyártás képzési hátterének fejlesztése CO2 Shoe – karbonlábnyom számítási módszer a cipőgyártás számára

A felsorolt kezdeményezések közül a TCLF szektor digitalizációját érintő „Digital TLCF 2025” projekt nemcsak a három európai munkaadói szervezetre terjedt ki, hanem abban – mutatva a kétoldalú együttműködések lehetőségeit – a folyamat foglalkoztatási hatásai iránt különös érzékenységgel bíró, azt számos iparágban nyomon kísérő **IndustriAll szakszervezeti tömörülés** is részt vett. Bekapcsolódott a

szakszervezet a társadalmi párbeszéd erősítését (EURATEX – TeXDR), illetve a könnyűipar társadalmi és környezeti fenntarthatóságát, egészséges munkahelyeinek kialakítását (COTANCE – SER2020, Due Diligence for Healthy Workplaces in the Tanning Industry) célzó projektekbe is. Jelen volt az iparág humán erőforrás utánpótlásának erősítését célzó kezdeményezésekben (COTANCE – Leather is my job!, CEC – In My Shoes), de még a bőripar nyersanyagellátásának átláthatóságát célzó (COTANCE – Supplies and transparency) projektben is szerepelt partnerként. A megvalósított projektek számához képest a bőripar munkaadói szervezete működik együtt leggyakrabban a szakszervezettel. Könnyűipart érintő saját kezdeményezései közül kiemelendő a biztonságos munkahelyek kialakítását szem előtt tartó „Healthy Workplaces" című projekt, illetve a textiltisztító iparágban több minőségi munkahely kialakítását ambicionáló „For more quality jobs in the textile services sector in Europe" című kezdeményezés. A szakszervezet bizonyos projektjei a munkavállalói szerződések erejének Európán belüli regionális egyenlőtlenségeit igyekeznek csökkenteni: jó példája ennek a délkelet-európai ruha- és cipőipar szakszervezeti hátterének erősítését célzó kezdeményezés („Building trade union power in South-East Europe"), melynek végső célja az iparágra gyakran jellemző, kifogásolható bérek és munkakörülmények javítása Délkelet-Európában (IndustriAll 2021).

Az európai együttműködésekben történő részvétel a hazai munkaadói és munkavállalói szervezetek számára is komoly perspektívákat teremt. A **Magyar Könnyűipari Szövetség** például az EURATEX társadalmi párbeszéd erősítését célzó **TeXDR projektjében**, valamint a COTANCE európai bőripar társadalmi és környezeti fenntarthatósági jelentését összeállító **SER 2020 projektjében** is nevesített partnerként jelent meg. Utóbbi, a közelmúltban lezárt projekt Ausztria, Németország, Franciaország, Spanyolország, Portugália, Olaszország, az Egyesült Királyság, Svédország, Románia és Magyarország képviselőinek közreműködésével valósult meg. A 2013-ban kiadott első bőripari fenntarthatósági jelentést előkészítő vizsgálatok megismétlésével azt a célt szolgálta, hogy szétoszlassa az iparággal kapcsolatos, társadalmi és környezeti szempontú fenntartásokat, és zsinórmértékül szolgáljon az iparág átalakulása, fejlesztése során. Fő üzenete a hulladékok újrafeldolgozását végző korszerű **bőripar körforgásos gazdaság részeként**, társadalmi szempontból is **igényes munkahelyként** történő láttatása, melynek ugyanakkor hosszabb távú fennmaradása és további fejlődése érdekében szüksége van a fiatal és motivált

munkaerőre. Részben ez a motiváció magyarázza az iparág működésének **átláthatóbbá tételére** irányuló törekvést és az **eredmények kommunikációjára** helyezett nagyobb hangsúlyt. A projektben dolgozó hazai munkatársak fokozott mértékben szembesültek az iparági szereplők feltérképezésének és helyzet-feltárásának módszertani nehézségeivel, másrészt – szorosabbra fonva a kapcsolatokat a Magyar Szőrme- és Bőripari Szövetséggel – kísérletet tettek a hazai könnyűipar leginkább marginalizálódott szegmensének alaposabb megismerésére.

Az MKSZ részt vesz a COTANCE 2021 februárjában indult, európai bőriparban született **kollektív szerződések** adatbázisának összeállítását és összehasonlító elemzését célzó projektjében – ERICA (Leather: European Repository of the Industry's Collective Agreements). Ennek keretében megvitatásra kerül a kollektív szerződések kötésének gyakorlata a résztvevő országokban. A kezdeményezés célja, hogy erősítsék az európai társadalmi párbeszédet, és terjesszék a legjobb gyakorlatokat. A projektben az Európai Bőripari Szövetségen és az IndustriAll szakszervezeti tömörülésen kívül a francia, a magyar, a német, az olasz, a portugál, a spanyol és a svéd tagszervezet vesz részt (COTANCE 2021).

De a Magyar Könnyűipari Szövetségnek két további **hazai pályázata** is volt az elmúlt években, mely az Európai Unió kohéziós politikája keretében Magyarország rendelkezésére bocsátott forrásokból valósult meg. A 2018-ban elnyert, 24,68 millió forint vissza nem térítendő támogatást tartalmazó GINOP-5.3.4-16-00010 pályázat a **munkahelyi egészség és biztonság** erősítését célozta a textília, ruházati termék, bőr, bőrtermék és lábbeli gyártása alágakban. A 2020-ban indult, 29,3 millió forint vissza nem térítendő támogatást tartalmazó GINOP 5.3.5-18-2018-00048 pályázat (melynek keretében ez a tanulmány is készül) a **munkaerőpiaci alkalmazkodóképesség és a fenntarthatóság** fejlesztésére irányul a ruházati termék gyártása alágazatban. Mindkét pályázat az MKSZ és a BDSZ együttműködésével (tehát a munkaadói és munkavállalói oldal összefogásával) valósul meg: a munkahelyi biztonság erősítését célzó projekt vezetője a BDSZ, tagja az MKSZ mellett az MGYOSZ volt, míg a jelenleg is futó projekt vezetője a Magyar Könnyűipari Szövetség (MKSZ 2021).

Részletes, mintegy húsz évre visszanyúló kitekintésünk van az MKSZ tagjai közé számító **Textilipari Műszaki és Tudományos Egyesület** (TMTE) **pályázati tevékenységéről**, mely nemcsak taglétszáma, de szervezeti háttere miatt is a legnagyobb munkaadói szerveződés az iparágban. A TMTE 2000-2020 között

összesen 105 db pályázatot jegyzett. Ezek összesített támogatása 2020. évi összehasonlító áron meghaladta a 330 millió forintot, ami egy évre lebontva több mint 15 millió forintot, míg egy pályázatra számítva bő 3 millió forintot jelentett. Bár a gazdaságfejlesztési projektek léptékéhez képest az összeg nem túl magas, a pályázatok száma jelentős aktivitásról tanúskodik. A vizsgált időszakban a **pályázatok megoszlása** nem egyenletes: az ezredfordulót követő években 10-15 db pályázat is akadt egy-egy évben, majd – nem teljesen elválaszthatóan az iparág helyzetelemző tanulmányban feltárt dinamikájától – 2005 után látszik jelentős visszaesés. 2009-től jellemzően évi 1-2 db projektről beszélhetünk, de a 2010-es évtizedben számos olyan év is akadt, amikor nem volt újonnan induló pályázat. Erre jó példa 2013, 2014, vagy legfőképp a 2019-es év. A TMTE azonban ekkor sem maradt teljesen pályázati támogatások nélkül, hiszen alvállalkozóként (felnőttképzőként) részt vett több ágazati szereplő projektjének (vállalati képzések) megvalósításában, mellyel – részben vagy egészben – kiváltotta a saját jogú pályázati lehetőségek megcsappanásából, illetve teljes hiányából fakadó űrt. Arányok tekintetében ugyanakkor mindinkább megnövekedett a több évre kiterjedő futamidejű projektek jelentősége (4.1. ábra).

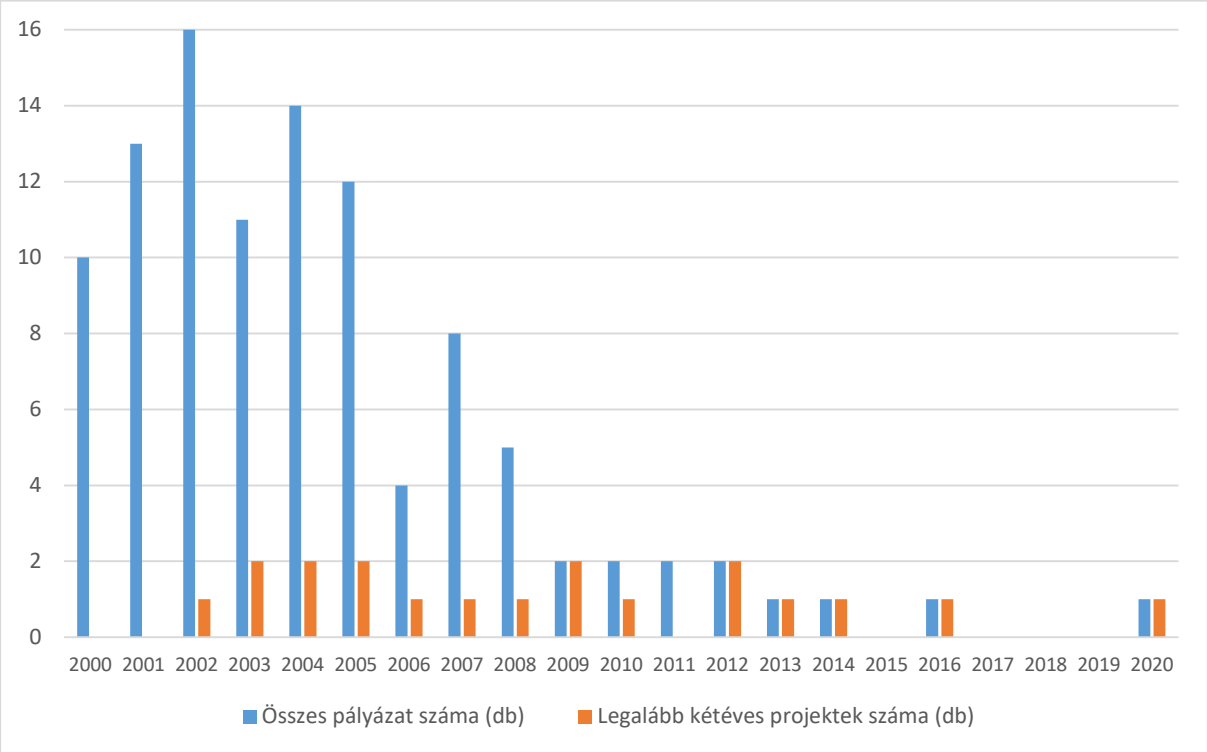

4.1. ábra: A TMTE pályázatainak száma 2000-2020 között (db); alapadatok forrása: TMTE

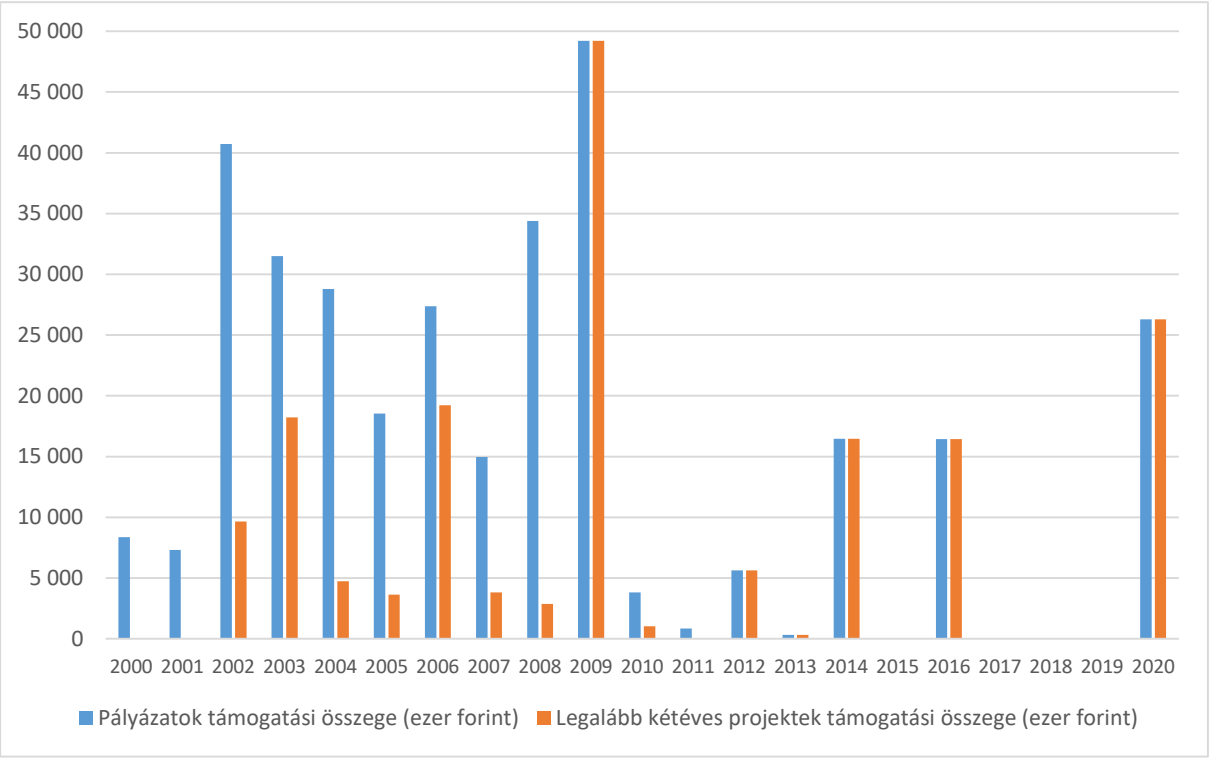

4.2. ábra: A TMTE pályázatainak összege 2000-2020 között (ezer forint, 2020. évi összehasonlító áron); alapadatok forrása: TMTE

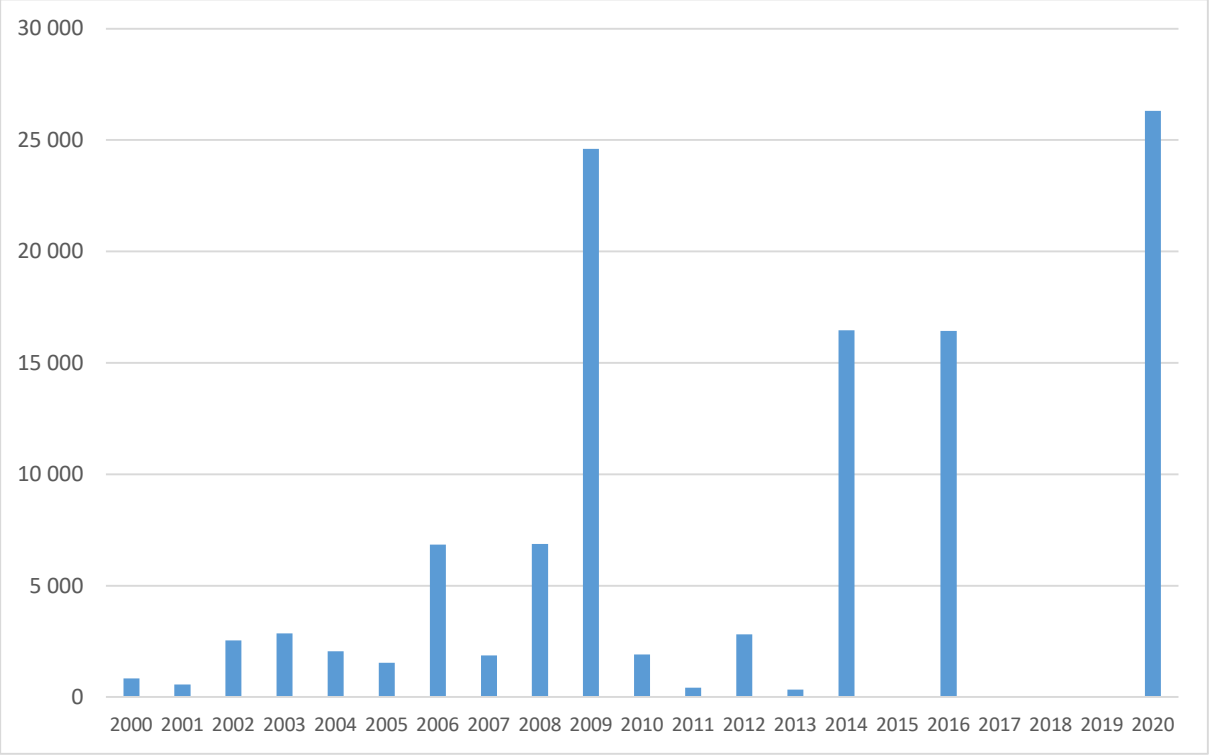

4.3. ábra: A TMTE pályázatainak átlagos mérete 2000-2020 között (ezer forint, 2020. évi összehasonlító áron); alapadatok forrása: TMTE

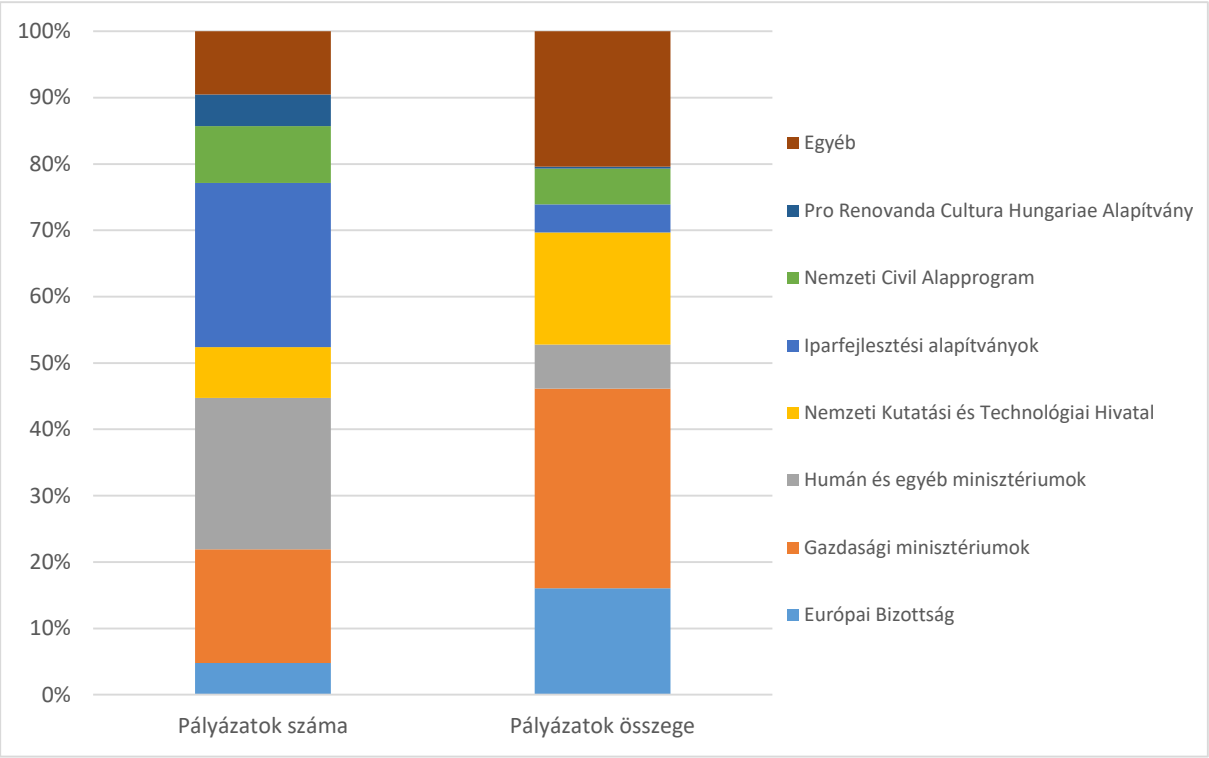

4.4. ábra: A TMTE pályázatainak megoszlása a támogatást nyújtó szervezetek szerint; alapadatok forrása: TMTE

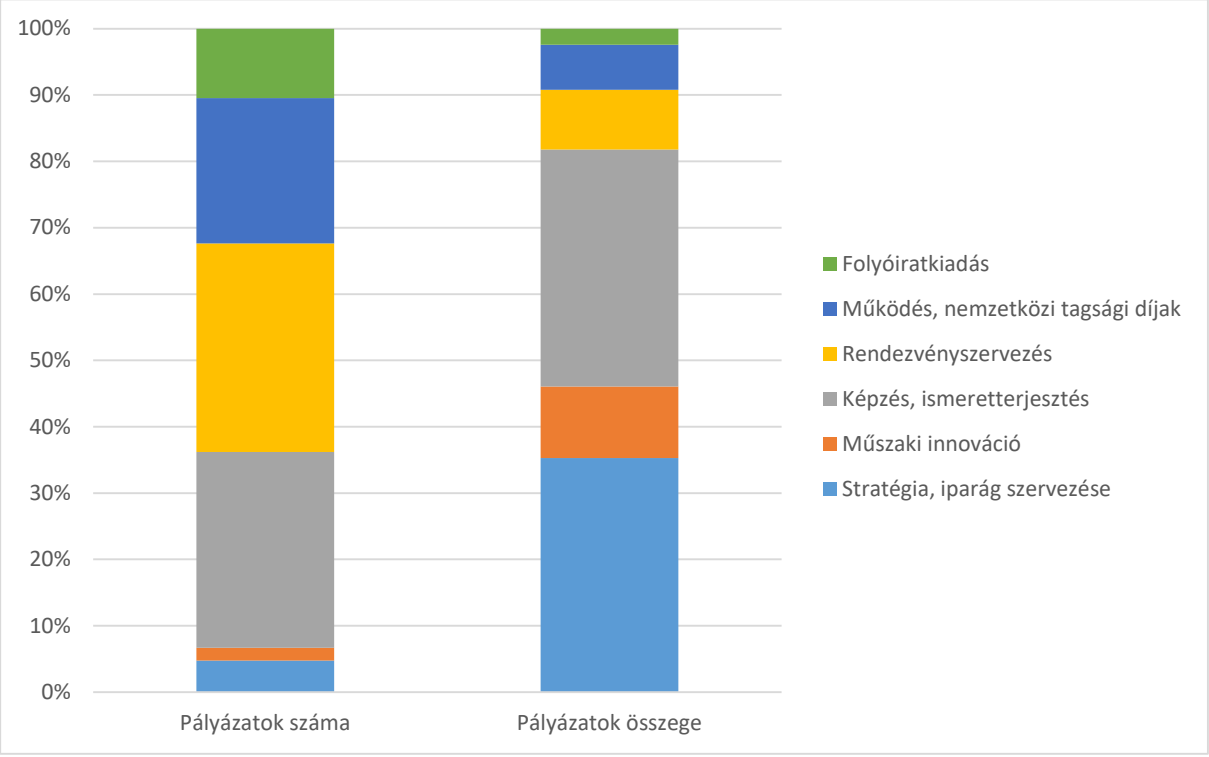

4.5. ábra: A TMTE pályázatainak megoszlása a támogatások felhasználásának céljai szerint; alapadatok forrása: TMTE

A **pályázati összegek** alapján részben eltérő kép körvonalazódik. Bár magasabbak az értékek a vizsgált időszak elején, csúcsévnek 2009 tekinthető, és – a projektek viszonylag kis száma ellenére – később is akadtak jobb időszakok (4.2. ábra). A mindmáig legjobbnak számító 2009. év teljesítménye hátterében az egész időszakban legnagyobb összegű projektnek számító **textilipari technológiai platform** kezdeményezése húzódik meg. A hazai 20 technológiai platform egyikeként – 2020. évi árakon számolva – közel 50 millió forint támogatásban részesült a TMTE: az MKSZ elnökének véleménye szerint ez a projekt volt „az utolsó, ami felrázta kicsit a még cselekvőképes cégeket az ágazatban". Bár a támogatás – és vele a létrehozott technológiai platform – két év után megszűnt, a projekt keretében született két tanulmány (A magyar textil- és ruhaipar kutatás-fejlesztési és innovációs stratégiája, A magyar textil- és ruhaipar K+F+I stratégiájának megvalósítási terve) ma is fontos hivatkozási alap az iparágban. A pályázatok számának csökkenése és a többéves pályázatok előtérbe kerülése egyúttal az átlagos méretek, az **egy pályázatra vetített támogatási összegek** növekedésével párosult (4.3. ábra).

Figyelemre méltó a pályázatok **támogatást nyújtó szervezetek** szerinti megoszlása. Szám szerint a különböző minisztériumokhoz (köztük is főként a gazdaságért felelős mindenkori kormányszervhez), illetve iparfejlesztési alapítványokhoz beadott pályázatok domináltak, de legalább öt támogatott pályázatuk miatt önálló csoportként különítettük el a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal, a Nemzeti Civil Alapprogram, a Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány „Műszaki és természet-tudományi kultúráért" szakalapítvány, illetve – nem utolsósorban – az Európai Bizottság által támogatott projekteket. Utóbbiak fontos menekülési utat jelentettek a TMTE számára egy olyan időszakban (2014-2018 között), amikor a hazai pályázati lehetőségek szinte teljesen megszűntek. E pályázatokban az MKSZ EURATEX-tagságának köszönhetően vehetett részt a szervezet magyar konzorciumi tagként. A pályázatok különböző mérete ettől eltérő megoszlást eredményez a pályázati összegek tekintetében: a mindenkori gazdasági minisztériumok mellett – elsősorban a technológiai platform projekt finanszírozásában betöltött szerepe miatt – jól szerepelt a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal, illetve a jellemzően két-három éves kezdeményezéseket támogató Európai Bizottság is. Figyelemre méltó az egyéb támogatók felülreprezentáltsága a pályázati összegek terén: e csoport legnagyobb támogatásai Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézethez, a Magyar

Kereskedelem-fejlesztési és Befektetési Kht.-hoz, továbbá a Közép-Magyarországi Regionális Fejlesztési Tanácshoz kötődtek, de az Országos Foglalkoztatási Alap, az Országos Munkavédelmi és Munkaügyi Felügyelőség vagy a Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központja is említést érdemel (4.4. ábra).

Hasonlóan tanulságos a pályázatok **felhasználási célok** szerinti megoszlása. A pályázatok száma alapján fej-fej mellett a rendezvényszervezés, illetve a képzés, ismeretterjesztés emelkedett ki, de nem sokkal maradt el e két leggyakoribb fejezettől a működési költségek, nemzetközi tagsági díjak finanszírozását célzó pályázatok csoportja sem. Itt is más a megoszlás, ha az összegeket vesszük figyelembe. A fajsúlyosabb projektek a stratégiaalkotást, iparágszervezést, illetve a műszaki innovációt támogatták, ezért e célok markánsabban jelennek meg a pályázati összegek tükrében. A képzést és ismeretterjesztést szolgáló kezdeményezések ugyanakkor nemcsak a pályázatok száma, de az elnyert összegek nagysága alapján is a legkiemelkedőbb területek között szerepelnek (4.5. ábra). Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy a megkülönböztetett területek **nem választhatók el sebészi precizitással egymástól**: a rendezvények vagy a folyóiratkiadás ugyanúgy szolgálhatják a képzés és ismeretterjesztés ügyét, mint azok a projektek, melyek oktatási célú anyagok összeállítását és / vagy szakmai képzések szervezését célozzák. Vannak átfedések a működés, a rendezvények és a folyóiratkiadás finanszírozása, de még a műszaki innovációk fejlesztése vagy az iparági stratégiaalkotás és a kapcsolódó ismeretterjesztés terén is.

A pályázati tevékenység **sikerességének** megítélését három tényező határozza meg. (1) Mennyiben reflektálnak a projektek az iparági szereplők valós problémáira? (2) Sikerül-e elérni a projektek kitűzött szakmai céljait? (3) Mennyire kiterjedt a projektek hozadékaiból részesülők köre az iparágon belül?

(1) Legegyszerűbbnek az első pont megítélése tűnik. A forrásfelhasználás tükrözi az iparági szervezetek munkájával kapcsolatos **vállalkozói elvárásokat**: az MKSZ kérdőíves felmérése a képzett munkaerő biztosítását, a technológiai innovációk terjesztését, a képzést, illetve a piaci információk közvetítését mutatta ki leggyakoribb elvárásként az iparági szervezetek irányába. Itt fontos megemlíteni, hogy a stratégiaalkotás, iparágszervezés címszó alatt megjelölt projektek között a technológiai platform mellett vállalati adatbázis, illetve angol nyelvű ágazati portál

létrehozása vagy például az iparág képviseleti erejének növelése is szerepelt. Ez a TMTE tevékenységkörének komplexitását bizonyítja.

(2) A második pont megítéléséhez alaposabb – gyakorlatilag projekt szintű – elemzés lenne szükséges, ez azonban messze meghaladná jelen elemzés terjedelmi kereteit. A rendelkezésre álló információk alapján is kijelenthető ugyanakkor, hogy például a komplex projektek szakmai céljainak teljesülésében bizonyosan mutatkoznak hiányosságok: nemcsak a technológiai platform kezdeményezés sorvadt el támogatás hiányában két év után, de az iparági adatbázis összeállítása terén is akadnak hiátusok, és az angol nyelvű ágazati honlap (www.apparelhungary.com) sem működik. Bár ezek a **szakmai célok** (a hozzájuk kapcsolódó tevékenységek elvégzéséhez szükséges pénzügyi források hiányában) nem valósultak meg, szükségességük – mutatva relevanciájukat – az elmúlt években többször is felmerült.

(3) Végül, a harmadik pont kiértékelése a legbonyolultabb. Bár az egyes projektek dokumentációjában követhető a különböző rendezvényeken résztvevők, a **hozadékokból** bizonyos mértékben **részesülők köre**, egyrészt a projektek előnyei a dokumentált rendezvényeken túl egyéb csatornákon (például az iparági szervezetek honlapjain, informális beszélgetéseken) keresztül is érvényesülhetnek, másrészt, még a résztvevők esetében is kérdéses, hogy egy adott projekt milyen mértékben „fordítódik le” a vállalkozások versenyképességét és fenntarthatóságát erősítő kézzelfogható lépésekre. Ennek tükrében akár egyes, kritikus projektek hatásainak hosszabb távú nyomon követése is megfontolandó a jövőben.

4.2. táblázat: A 2015-2019 között megrendezett Könnyűipari Szakmai Napok tematikája; forrás: MKSZ, BDSZ

2015
A 2020-ig terjedő időszakra szóló európai ágazatpolitika megvalósulásának helyzete, eszközei, forrásai, az Európa Bizottság, a munkáltatói szervezetek és az IndustriAll Szakszervezet megítélése szerint, Európa újraiparosításának fényében (Luc Triangle, főtitkárhelyettes, IndustriAll)
A textil- és ruházatipar helyzete Magyarországon, eredmények, gondok, problémák, a fejlődés esélyei, lehetőségei (Tomor János, elnök, MKSZ, munkáltatói társelnök, KÁPB)
A bőr- és cipőipar helyzete Magyarországon (Dr. Molnár Ernő, adjunktus, Debreceni Egyetem)
2016
A textil-ruha és textiltisztító ágazat helyzete, aktuális kérdései (Dr. Pataki Pál, elnök, TMTE)

A bőr- és cipőipar helyzete 2016-ban: egy iparági (területi) adatbázis összeállításának módszertana és (rész) eredményei (Dr. Molnár Ernő, adjunktus, Debreceni Egyetem)

Javaslatok a textil-ruhaipari és textiltisztító szakképzés problémáinak megoldására
(Dr. Kokasné Dr. Palicska Lívia, elnök, MKSZ)

2017

A hazai könnyűipar ezredforduló utáni átalakulása: lokális perspektívák a globális gazdaságban
(Dr. Molnár Ernő, adjunktus, Debreceni Egyetem)

A szakképzés új irányvonalai (Vörös-Gubicza Zsanett, képzési és oktatási igazgató, MKIK)

Beszámoló az MGYOSZ szakképzési országjáró körútjának tapasztalatairól (Gablini Gábor, alelnök, MGYOSZ)

TEXAPP (Ecker Gabriella, ügyvezető főtitkár, TMTE)

Interreg CENTER EUROPE ENTeR projekt (Krain Tamás, projektmenedzser, INNOVATEXT Zrt.)

E!9918 ProTexSafe (Dr. Kokasné Dr. Palicska Lívia, vezérigazgató, INNOVATEXT Zrt.)

GINOP Munkaegészségügy, biztonság (Beőthy-Fehér Szabolcs, tanácsos, BDSZ)

Szociálisan érzékeny design (Merényi Zita, designer, Perceptual Thinkers)

Nemez újragondolva (Temesi Apol, doktorandusz, MOME)

Chromosonic (Kárpáti Judit, doktorandusz, MOME)

Aki maradt a kaptafánál – Hogyan kapcsol új sebességre egy hazai cipőgyár?
(Keresztény-Bencsik Barbara, ügyvezető igazgató, Ben-Ross & Barben Kft.)

2018

Gazdasági körforgás a textil- ruhaiparban (Dr. Kokasné Dr. Palicska Lívia, elnök, MKSZ)

Bőr- és cipőipari helyzetkép, Jász-Nagykun-Szolnok megyei tapasztalatok tükrében
(Dr. Molnár Ernő, adjunktus, Debreceni Egyetem)

A pszichószociális kockázatok, a munkahelyi stressz kérdése (Dr. Bereczki Edit, orvos szaktanácsadó)

Ágazati Készség Tanácsok feladatai és lehetőségei (Hatos Istvánné, munkabiztonsági vezető, UNICON Zrt.)

2019

A Magyar Design- és Divatügynökség bemutatkozása (Bata-Jakab Zsófia, vezérigazgató, MDDÜ)

A cseh textil-, ruha-, bőr- és cipőipar kihívásai – fókuszban a fenntarthatóság
(Ing. Olga Chybová, környezetvédelmi szóvívő, INOTEX spol. s r.o.)

Az eco-design oktatása az Óbudai Egyetemen (Prof. Dr. Kisfaludy Márta, intézetigazgató, Óbudai Egyetem)

Stratégia alkotás extrém gyorsan változó piaci környezetben (Tisótzki István egyéni és startup tanácsadó, mentor)

CSR kockázatok csökkentésének lehetőségei - online kiértékelő eszköz a kkv-k számára (Christian Baio, SPIN 360)

Társadalmi felelősségvállalás a hazai cégek olvasatában
(Valkár Zsolt, ügyfélkapcsolati vezető, CWS-boco Hungary Kft.)

Zárásként beillesztettünk egy táblázatot, mely a projektek disszeminációjában, illetve az iparágat érintő kihívások, problémák megvitatásában, egyúttal a munkaadói és munkavállalói oldal együttműködésében fontos szerepet játszó **Könnyűipari Szakmai Napok** programkínálatát tekinti át a koronavírus járvány előtti öt évben (4.2. táblázat). A lista jól reprezentálja a munkaadói és munkavállalói szervezetek projektekben mutatott aktivitását, nemzetközi nyitottságát, különböző szférákra kiterjedő kapcsolatrendszerét, könnyűipar egésze érdekében kifejtett tevékenységét, illetve az innovációk, de különösen a társadalmi és környezeti fenntarthatóság ügye iránti elkötelezettségét. Egyúttal, itt ér össze a fejezet eleje és vége, hiszen az ágazati párbeszéd bizottság működésére adott minisztériumi támogatásokat a nemzetközi szervezeteknek fizetendő tagdíjak mellett rendezvények (pl. az évente megrendezett Könnyűipari Szakmai Nap) finanszírozására is felhasználták.

5. ÖSSZEGZÉS

Áttekintő elemzésünkben láthattuk, hogy az iparág előtt álló kihívások szükségszerűen felértékelik a **szociális partnerek iparágszervező szerepét** és **együttműködését**. A rendszerváltás, majd az ezredforduló után bekövetkezett változások mindkét oldal súlyának gyengülésével jártak, ami részben a könnyűipar zsugorodásának, részben a megmaradt vagy új szereplők csökkenő mértékű beszervezettségének köszönhető. Ennek ellenére az első között alakult meg és mindmáig működik a **Könnyűipari Ágazati Párbeszéd Bizottság**, mely egyrészt biztosítja a munkaadói és munkavállalói oldal közti kommunikáció, a közös érdekérvényesítés kereteit, másrészt a hazai szociális partnereket az európai együttműködési folyamatok részévé teszi. Az ágazati párbeszéd szereplőinek változása az elmúlt másfél évtizedben jól mutatja, hogy munkaadói és munkavállalói oldalon egyaránt megfigyelhető a **szervezeti egyszerűsödés**. Ez a szakszervezetek esetében összeolvadást (BDSZ) jelentett, míg a munkáltatói szövetségek körében azok számbeli fogyása, és a megmaradt szereplők erősödő együttműködése figyelhető meg: az MKSZ egyedül képviseli a munkaadói oldalt, de mögötte ott vannak a tagszervezetek (BCE, TMTE, TTE) is. Reflektálva a tanulmány címére, e változások hozadéka, hogy egyre kevésbé beszélhetünk önmagában álló ruházati iparról: az érdekérvényesítés logikája, a kritikus tömeg igénye munkaadói és munkavállalói oldalon is a **könnyűipar egésze szintjén** történő **szerveződést** tesz szükségessé.

De milyen megállapítások tehetők az együttműködés erősítésére vonatkozóan?

1. Egyrészt, a szociális partnerek együttműködésének erősítése feltételezi a **két oldal szervezettségének növelését**. A meglévő tagok megtartása mellett új tagok toborzásával, illetve a működő szervezetek kapcsolatainak szorosabbra fonásával érhető ez el. Az iparág zsugorodása ellenére mindkét oldalon jelentős még a bővítési potenciál. **Munkáltatói oldalon** egyrészt a valamely (akár megszűnt) szervezetben korábban már részt vett cégek, másrészt a gyengébben beszervezett, ugyanakkor az elmúlt időszakban felértékelődött szakágazatok (főleg a textil- és bőriparban), harmadrészt a könnyűipar bizonyos területeit összefogó, de a Magyar Könnyűipari Szövetséggel legfeljebb partneri viszonyban vagy hivatalosan kapcsolatban sem lévő szervezetek jelenthetik a stratégiai irányokat. Az országos szintű szerveződés malmára hajtja a vizet a helyi kezdeményezések hiánya, mely részben összefüggésben van a lokális szinten olvadozó kritikus tömegekkel. **Munkavállalói oldalon** általában a nagy- és középvállalati kör jelenik meg potenciális terjeszkedési lehetőségként: többszáz főt foglalkoztató cégek a TCLF szektor valamennyi alágazatában vannak még. A szélesebb tagsági bázis nemcsak a KÁPB megalakításának **jogszabályi feltételei** miatt lényeges, de egyrészt az ambiciózusabb projektek megvalósítását segítő **szervezeti kapacitások** fejlesztését is megalapozhatná, másrészt a megvalósuló **projektek** iparágon belüli **hatásait** is kiterjeszthetné. Mindkét oldalon akadnak példák **külföldi vállalkozások** beszervezésére: ez nemcsak a kritikus tömeg növelése miatt támogatandó, de a külföldi szereplők hazai társadalmi-gazdasági környezetbe történő beágyazása szempontjából is hasznos a nemzetközi cégeknek erősen kitett magyar gazdaságban.

2. Másrészt, a szervezeti háttér és infrastruktúra ismeretében nem realitásoktól elrugaszkodott a megállapítás, miszerint a jelenleginél nagyobb szervezeti aktivitás – különösen munkáltatói oldalon – csak a **háttérkapacitások** érdemi **fejlesztésével** képzelhető el. Ezt segíthetné a szélesebb tagi bázis. A háttérkapacitások nemcsak **több pályázati lehetőség** kihasználását, a kezdeményezőbb fellépés feltételrendszerét teremthetnék meg (akár európai léptékben is), de **komplexebb projektek** lebonyolítását, továbbá a projektek hatásainak, az iparág általános helyzetének rendszeresebb és részletesebb **nyomon követését** is segíthetnék. A valós iparági problémákra reflektáló,

különböző szakmai céljaikat sikeresen megvalósító projektek esetében is kérdés ugyanis, hogy a könnyűipari **vállalkozások mennyire széles köre tud profitálni** a hozadékaikból. Továbbgondolva a dolgot, az elmúlt évek nem vagy csak részben megvalósult kezdeményezései (iparági adatbázis, angol nyelvű üzleti honlap) is nagyobb valószínűséggel lennének megvalósíthatók, ha a **folyamatos működtetést igénylő platformok** mögött stabilabb szervezeti háttér állna. A különböző megvalósított projektek közvetlen és közvetett hatásainak maximalizálásában, illetve a szervezeti részvétel kedvező ár-érték arányainak demonstrálásában (mit kap a belépő a tagdíjáért?) is szerepet kaphatna egy erősebb háttérszervezet, amely így a **tagság megtartásához** és **további bővítéséhez** is hozzájárulhat. Kérdés, hogy miként teremthetők elő a szervezeti bővítés anyagi feltételei, illetve – ettől nem függetlenül – hol lehetne e kibővített szervezet helye: az MKSZ vagy a legerősebb tagszervezetének számító TMTE keretei között, esetleg létezhet-e harmadik utas megoldás…

3. Projektek szintjén az eddigi gyakorlat folytatása előremutatónak tűnik. Mind európai, mind hazai kontextusban szép számmal találtunk a **munkáltatói és a munkavállalói oldal együttműködésével** megvalósított kezdeményezéseket. A kooperáció szorosabbra fonását segíti, hogy a projektek egy jelentős része a humán erőforrások kérdésére koncentrál, függetlenül attól, hogy célja a munka-biztonság növelése, a könnyűipar népszerűsítése a fiatalabb generációk körében, vagy az iparági munkavállalók alkalmazkodásának segítése a megváltozó körülmények és elvárások közepette. Ha komolyan vesszük az elemző tanulmány végén szereplő megállapítást, miszerint a könnyűipar szerkezetváltási folyamatában a **gazdasági, környezeti és társadalmi feljebb lépés** kérdése összekapcsolódik, akkor ez a munkáltatói és munkavállalói oldal együttműködését felértékeli. Az együttműködés adekvát keretei a közös projektek, melyek számbeli gyarapítása, illetve komplexebb kezdeményezések felé tolása az első két pontban tárgyalt szervezettség és háttérszervezet függvénye. A szociális partnerek együttműködésében rejlő lehetőségek kiaknázása terén – beleértve mindkét korábbi pont megvalósítását – érdemes lenne az európai kapcsolatok felhasználásával **“jó gyakorlatokat"** gyűjteni, lehetőség szerint olyan országokból, amelyek könnyűipara a magyarhoz hasonló kihívásokkal szembesült az elmúlt években. A tapasztalatok

összegyűjtése, a szerveződések és együttműködések lehetséges modelljeinek felvázolása és hazai viszonyok közötti adaptációjának vizsgálata akár egy következő könnyűipari projekt témája is lehetne…

Bár a három pont logikusan összekapcsolódik, fontos leírni, hogy munkaadói oldalon a jelenlegi jogi és finanszírozási környezetben **nem állnak rendelkezésre a szervezettség érdemi javításának feltételei**. Az MKSZ működését támogató, KÁPB részvétel címén folyósított állami támogatások jelentősen csökkentek. A szervezet így mindinkább a tagdíjbevételeire és pályázataira kénytelen támaszkodni. Előbbi növelésének ugyanakkor – a vonzó kínálat megteremtésének nehézségei mellett – a jellemzően hazai tulajdonú kis- és középvállalkozásokból álló, globalizáció és gazdasági válság viszonyai között részben a túléléséért küzdő célcsoport korlátozott vásárlóereje is gátakat szab. A pályázatok pedig ugyan nem igényelnek önerőt, de feltételeznek némi likviditást (valamint pályázatírói és projektmenedzseri kapacitásokat). Ezek alapján, egy pusztán tagdíjbevételekre és pályázatokra alapozott működési modell a jelenlegi aktivitási szint fenntartásához sem elegendő: a biztosabb, tervezhető finanszírozás érdekében a működő szervezetek **külső anyagi támogatásának számottevő növelésére** lenne szükség.

A probléma megoldásában talán a **Magyar Divat és Design Ügynökség** által kínált **stratégiai partnerség** tűnik jelenleg a legperspektivikusabb iránynak. A Nemzeti Divatipari Stratégiában kifejtett koncepció lényege, hogy a versenyképes gyártási kapacitások megteremtése érdekében javítsák intézmények és cégek projektekhez, finanszírozási lehetőségekhez történő hozzáférését szakképzettség fejlesztésére, **szervezeti kapacitásépítésre** és **transznacionális együttműködések** létrehozására irányuló tevékenységek révén. Az MKSZ és tagszervezetei számára ez talán lehetőséget teremt a kiszámíthatóbb gazdálkodás anyagi feltételeinek megalapozására. A könnyűipart képviselő szervezetek működése azonban túlmutat az MDDÜ által összefogni szándékozott divatipar határain, hiszen olyan szereplőkre is kiterjed (pl. műszaki termékek gyártói), akik más termelési hálózatok részei. Ezért (is) érdemes **alternatívákban** gondolkodni: akár a részben állami funkciókat ellátó iparági K+F szereplők (BIMEO, INNOVATEXT) központi költségvetésből történő támogatása is hozzájárulhatna a szervezeti kapacitások fejlesztéséhez.

A működő intézményi keretek megerősítése mellett e **szervezeti rendszer** és **jogi környezet átalakítása** is lehetőségként kínálkozik. E téren a kamara és az iparági

szervezetek kapcsolatának tisztázása az egyik lehetséges lépés. Akadnak ugyanis olyan európai példák, ahol a különböző iparági szervezetek a kötelező tagság előírásával megtámogatott **kamara égisze alatt** működnek. Hasonló, szervezettséget és infrastrukturális hátteret egyszerre javító megoldás hazánkban is elképzelhető.

A munkavállalói oldalt képviselő **szakszervezetek** esetében is akadnak **nehézségek**. Az iparág leírt vállalati szétaprózódása, a szakszervezeti jogosítványok 2010-es években megvalósított korlátozása, a háromoldalú érdekegyeztetések leépülése, az ágazati párbeszéd bizottságok anyagi támogatásának csökkentése, illetve a koronavírus járvány által kiváltott aktuális gazdasági recesszió sem kedvez a szakszervezeti oldal szervezettségének növelését célzó törekvéseknek.

6. IRODALOMJEGYZÉK / HIVATKOZÁSOK

A tanulmány megírásához nyújtott segítségéért köszönet illeti Dr. Kokasné Dr. Palicska Líviát, a Magyar Könnyűipari Szövetség elnökét, a Textilipari Műszaki és Tudományos Egyesület alelnökét, Dr. Pataki Pált, a TMTE elnökét, Ecker Gabriellát, a TMTE ügyvezető főtitkárát, Király Valériát, a Textiltisztító Egyesülés igazgatóját, Kocsis András, a Bőr- és Cipőipari Egyesülés igazgatóját, Dr. Schmél Ferencet, a műszaki tudományok kandidátusát, a Technorg Kft. szakértőjét, valamint Beőthy-Fehér Szabolcsot, a Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezetének tanácsosát. A felhasznált információk egy része az elemzésben vizsgált hazai és európai munkavállalói és munkaadói szervezetek (BDSZ, MKSZ, TMTE, TTE, Magyar Szőrme- és Bőripari Szövetség, Ortopéd Cipőkészítők Szövetsége, VOSZ, illetve IndustriAll, EURATEX, COTANCE, CEC) honlapjairól származik. Az adatokat a KSH, az Igazságügyi Minisztérium és a ceginformacio.hu online adatbázisaiból gyűjtöttem.